

VINNUPOLITIKKUR

At gera tað, ið vit duga best

Fororð

Visjónin hjá landsstýrinum er, at Føroyar í 2015 skulu teljast millum fremstu lond heimsins. Hesin orðaði vinnupolitikkurin er ein integreraður partur í arbeiðinum at útgreina visjónina, og kemur hann m.a. at liggja til grund fyri tí meira ítøkiligum arbeiðinum, sum skal gerast tá orðast skulu ítøkilig deilmál og deilstrategiir.

Tað er greitt, at skal visjónin gerast veruleiki, er eisini neyðugt at fokusera á teir partarnar í samfelagsmenningini, sum hava ávirkan á búskapin og kunnu stimbra undir ein vøxtur. Dagligu og áleikandi málini, sum Løgtingið, landsstýrið, stjórnarráðini, kommunur, vinnulív og áhugafelagsskapir takast við, eru sjálvsagt týðandi partar í samfelagsgongdini, sum eisini gera samfelagið betri at liva og virka í. Hinvegin, skulu vit kunna fremja visjónina í verki, verður tó neyðugt at savna visjónsarbeiðið um útvaldar partar av samfelagsmenningini.

Í hesi frágreiðing eru viðgjørd fleiri týðningarmiklir partar av samfelagnum, eisini øki, sum ein ikki til dagligt teingir at vinnu og vinnupolitikki. Tað er ein sannroynd, at skal vinnan hava framgongd, er neyðugt at taka støði í einstaka menniskjanum og tess førleika. Millum annað er góð útbúgving tí avgerandi.

Ymisku tættirnir í hesi frágreiðing eru allir týðningarmiklir og koma onkursvegna at verða partar av visjónsætlanini. Tað er tó týðningarmikið at leggja sær í geyma, at aðrir tættir koma eisini við, tættir, sum ikki eiga at verða viðgjørdir, sum partar av vinnupolitikkinum.

Í 1998-99 gav Vinnuáráðið út fimm vinnupolitisk rit, har vinnupolitikkurin var orðaður í 5. riti. Seinni er vinnugreinapolitikkur orðaður fyri ferðavinnu, KT-vinnu, aling og landbúnað.

Í vinnupolitikkinum frá 1999 varð boðað frá eini støðugari tilgongd á vinnupolitiska økinum. Nú er stig tikið til at endurskoða vinnupolitikkin, og er alfevnandi alheimsgerðin ein av orsökunum til, at hann nú verður orðaður av nýggjum. Í stuttum ber alheimsgerðin í sær, at landamørk og frástøður hava minni týðning fyri búskaparliga virksemd, og hetta er ein stór avbjóðing fyri okkum sum samfelag.

Stundum verður alheimsgerðin søgd at hava skaðilig árin á búskaparligu og vinnuligu umstøðurnar, men við rætta vinnupolitikkinum kann meiri alheimsgerð hava við sær størri fyrimunir enn vansar fyri føroyska borgaran.

Vinnupolitikkurin hevur sum mál at gera føroyska búskapin sjálvberandi og at hækka livistøðið hjá einstaka borgaranum umframt framhaldandi at styrkja vælferðarsamfelagið. Í politikkinum verða ætlanir lagdar fyri, hvussu málini verða rokkin.

Vinnupolitikkurin byggir á marknaðarbúskap við vælverkandi kapping á marknaðum, har ið politiski myndugleikin leggur karmarnar. Hesin boðskapur er kendur, men nýggi politikkurin vísir á, at viðurskipti mugu broytast, áðrenn marknaðarbúskapurin virkar til fulnar í Føroyum.

Vinnupolitikkur

Serliga týðandi er, at framleidni, t.e. produktivitetur, og nýskapan økjast. Bygnaðarpolitikkur, ið er partur av vinnupolitikkinum, skal tryggja vælverkandi marknaðir, og tillagingarevnini hjá fyrirkum og starvsfólkum mugu verða so góð sum møguligt.

Fyri at fáa broyting í – og fyri at kunna rækka málinum at hækka livistøðið hjá tí einstaka – eru uppskot gjørd til ítøkiligar ætlanir. Uppskotini eru nærri greinað í hesum riti og fevna um tiltøk til at beina burtur avleiðingar, sum kunnu hava óheppin árin á marknaðarbúskapin. Ætlanirnar fevna um stórt sæð allar tættir á marknaðum okkara.

Uppskotið viðger vinnukarmarnar generelt, men eisini serstakt ábyrgdarøkið hjá landsstýrismanninum í vinnumálum. Vónandi kann vinnupolitikkurin fremja hugin til, at vit gera tað, ið vit duga best.

Við vón um góða móttøku og gott orðaskifti

Bjarni Djurholm
landsstýrismaður í vinnumálum

Samandráttur

Landsstýrið hevur sett sær fyri at hækka livistøðið í Føroyum. Visiónin er at fáa livistøðið ájavnt viðstøðið hjá bestu búskapunum í OECD – og varðveita tað har. Annað endamálið er at gera føroyska búskapin sjálvberandi og at útbyggja velferðarsamfelagið.

Til tess at náa hesum framsókna máli er neyðugt at seta í verk ymisk tiltøk. Tey, sum verða sett út í kortið í hesum riti, eru grundað á tær meginreglur, sum ætlanin er at fylgja í vinnupolitiskum viðurskiptum. Vinnupolitikkurin er eisini ætlaður at stimbra undir, so vit megna at fremja í verki tað, ið vit duga best.

Niðanfyri er høvuðstátturin av teimum tiltøkum, sum skotin vera upp at fremja:

- **Arbeidsmarknaður**
  - Betri móguleikar at eftirútbúgva og førleikamenna arbeidstøk fólk.
  - Seta í verk skipan við arbeidsmarknaðarskeiðum við farloyvisendurgjaldi at menna arbeidfsførleikan hjá ófaklærdum.
  - Umsóknir um arbeid- og uppihaldsloyvi skulu avgreiðast skjótt.
  - Skipan skal gerast at loysa trætur á arbeidsmarknaðinum, so skjótt tær koma í.
  - At gera nýggja semingsmannaskipan.
  - Persónlig eftirlønaskipan skal gerast fyri arbeidsmarknaðin, sum skal samvirka við skipanir so sum fólkapensión og Samhaldsfasta Arbeidsmarknaðareftirlønargrunnin.
  - Skipan skal gerast, sum tryggjar smidliga frágongd frá arbeidsmarknaðinum, bæði undan og aftaná 67 ára aldur.
- **Útbúgving**
  - Virkast skal fyri, at altjóðagerðin gerst ein natúrligur partur av undirvísingini og útbúgvingarskipanini. Allir skúlar skulu eggjast til at hava formligt samstarv við skúlar uttanlands, og frálæran í fremmandamáli, serliga enskum, verður raðfest fremri enn í dag.
  - Hægri merkantilar útbúgvingar verða styrktar og knýttar at Fróðskaparsetrinum.
  - Størri dentur skal leggjast á Ph.d. og vinnu-Ph.d. í samstarvi við føroyskt vinnulív.
  - Útboðið av vinnurelateraðum framhaldsútbúgvingum verður ment.
  - Samstarv millum Fróðskaparsetrið og komandi granskaraparkina verður skipað.
- **Skatta- og avgjaldspolitikkur**
  - Fremja skattareform, har persóns- og partafelagsskattur lækkar, samstundis sum skattagrundarlagið verður breiðkað.
- **Tryggingarmarknaður**
  - Tryggingarmarknaðurin skal latast upp fyri umheiminum, so føroyskir tryggingartakarar kunnu tekna tryggingar uttanlands, og føroyskar tryggingar fyrirøkur kunnu virka uttanlands.
- **Generell vinnulóggáva**

At dagføra fleiri av grundleggjandi vinnulógunum, m.a. partafelags- og ársroknskaparlógina, so hesar fylgja altjóða standardum.

- Einskiljing av almennum fyrítøkum
  - Farið verður undir eina miðvísa einskiljingartilgongd. Heildarætlan er gjörd um fyrítøkur, ið samgongan er samd um at búgva til sølu komandi árin. Somuleiðis er vegleiðandi tíðarætlan gjörd, sum vísir, hvussu sölutilgongdin verður, herundir søluumfør.
- Náttúruutilfeingi
  - Gera ætlan um hvussu kappingin um framleiðslumiðlarnar verður javnsett, og at mest framleidnu fyrítøkurnar umsita alitilfeingið.
  - Bólkur arbeiðir við at gera uppskot um at dagføra fiskivinnupolitikkin.
- Matvøruøki
  - At fremja gransking, menning og nýskapan av fiskavørum.
  - At tryggja at regluverkið og eftirlitið í sambandi við matvøruframleiðslu lýkur altjóða krøv.
- Vøru- og tænastrúktúr
  - At seta málið um EBS-líknandi skipan á politisku dagsskránni við tí endamáli at fáa í lag samráðingar við ES um spurningin.
  - Kannaður verður møguleikin fyri at Føroyar gerast limur í EFTA.
  - Knýta Føroyar í ES-flogferðslumarknaðin (European Common Aviation Area).
  - At dagføra kappingarlógina.
  - At gera reglur um alment keyp.
  - At gera marknaðarføringslóg.
  - At dagføra brúkaralógirnar.
- Samferðslukervi
  - At gera nýggja samferðsluætlan fyri Føroyar.
  - At útbyggja Vága Floghavn umframt aðrar samferðsluútbyggingar í samsvari við samferðsluætlanina 2006.

Eisini er í vinnupolitikkinum sett út í kortið fleiri politisk tiltøk til tess at stimbra nýskapanina í føroyska vinnulívinum:

- Gransking og vitanarspjaðing
  - Føroyar skulu vera við í granskingar- og nýskapanartiltøkum hjá Europasamveldinum.
  - Granskarapark verður sett á stovn.
- Íverksetan
  - Útbúgvingarverkið skal verða ein virkin partur at ala fram ein íverksetarahugburð í føroyska samfelagnum.
  - Eggjað verður teimum við hægri útbúgving at skapa sær sín egna vinnuveg ella í størri mun søkja sær starv í vinnuni.
  - Ráðgeving innan íverksetan skal savnast á einum stað og íverksetaranetverk stovnast.

- Kannaður verður móguleikin fyri at skipa fysiskar karmar fyri íverksetaravirksemi nærhendis útbúgvingarstovnum í sambandi við, at hesir verða útbygdur.
  - Skapa góðar karmar fyri einum venturekapitalmarknaði og granskingar- og sáðkapitalgrunnum.
  - Virka fyri at broyta viðtøkurnar hjá Framtaksgrunninum, so hann í størri mun fer at figgja nýtt virksemi.
  - At samskipa almennar stuðulsskipanir.
  - At skipa smidligar fyrisitingarligar karmar um íverksetaravirksemi.
  - At seta á stovn íverksetaraportal.
- KST-nýtsla
    - At tryggja vælvirkandi kapping á fjarskiftismarknaðinum, eisini í sambandi við einskiljing av Føroya Tele.
    - Stimbra útbreiðsluna av breiðbandi við ávísnum tiltøkum og annars fylgja gongdini á marknaðinum og taka neyðug stig, um tørvur er á tí.
    - Seta neyðuga orku av til verkætlan um talgilda undirskrift.
    - At integrera KST í frálærana í útbúgvingarverkinum.
    - Skipa føroyska KT-útbúgving á Master-støði.
    - Miðvís ætlan at talgilda almennu fyrisitingina.
  - At marknaðarføra Føroyar uttanlands, serliga á hesum økjum:
    - Føroyar sum ferðamannaland.
    - Føroyar sum royndarland fyri nýggjar KST-skipanir.
    - Einskiljing av almennum fyritøkum.
    - Frálandavinna.
    - FAS-skipanin.
    - Aling og fiskavirking.
    - Ílegugransking.
    - Ein skipatænastumiðdepil í Norðurlatlantshavi.
    - Føroyska vørur og tænastr.

Av tí at talan er um sera umfatandi ætlanir og tiltøk, samstundis sum figgjarliga og fyrisitingarliga orkan er avmarkað, er gjørd ein nærri raðfesting av hesum tiltøkum grundað á, hvussu stóran týdning tiltøkini hava, hvussu skjótt tey kunnu væntast at virka, og hvør kostnaðurin er av tiltakinum. Raðfestingin av tiltøkunum er at finna aftast í hesum riti.

Innihaldsyvirlit

1.	MEGINREGLUR Í VINNUPOLITIKKINUM	8
2.	BYGNAÐARPOLITIKKUR	11
	2.1. Arbeidsmarknaður	11
	2.2. Kapitalmarknaður	12
	2.3. Skatta- og avgjaldspolitikkur	14
	2.4. Generell vinnulóggáva	14
	2.5. Einskiljing av almennum fyrítøkum	15
	2.6. Útbúgving	15
	2.7. Náttúruilfeingi	16
	2.8. Matvøruøkið	18
	2.9. Vøru- og tænastræðumarknaður	19
	2.10. Samhandil við útheimin	21
	2.11. Samferðslukervi	22
	2.12. Orkuøkið	24
3.	MIKROPOLITIKKUR	25
	3.1. Nýskapin – fyra vakstrardriv	25
	3.2. Gransking og vitanarspjaðing	26
	3.3. Íverksetan	27
	3.4. KST-nýtsla	31
	3.5. Betri starvsfólkanýtsla	33
4.	AT MARKNAÐARFØRA FØROYAR UTTANLANDS	33
5.	HAGTØL	36
6.	RAÐFESTING AV TILTØKUM	36

1. Meginreglur í vinnupolitikkinum

Stevnumiðið í nýggja vinnupolitikkinum er at hækka livistøðið hjá einstaka borgaranum í Føroyum og at útbyggja velferðarsamfelagið. Málið er at koma upp á støðið hjá bestu búskapunum í OECD felagsskapinum fyri búskaparligum samstarvi og menning – og varðveita tað har.

Í hesum sambandi verður dentur lagdur á tveir tættir :

- At lata føroyska samfelagið upp fyri umheiminum og skipa vælverkandi marknaðir.
- Við miðvísimum tiltøkum at menna førleika og karmar hjá føroyskum virkjum og arbeiðsmegi, so hesi eru brynjað at taka kappingina upp á altjóða marknaðinum.

Á henda hátt er ætlanin at skapa bestu fortreytir fyri, at framleidnið (produktiviteturin) í Føroyum hækkar. Endamálið við øktum framleidni er serliga at skapa grundarlag fyri, at føroyskir løntakarar fáa eina hægri realløn enn í dag, og at føroysk virki samstundis fáa eitt hægri avkast.

Tvær leiðir eru fram móti øktum framleidni:

- Framleidnið í einstøku vinnunum í búskapinum verður økt.
- At skipa soleiðis fyri at framleiðslumiðlarnir flyta úr minni framleidnum vinnum yvir í mest framleidnu vinnurnar.

Vinnupolitikkur snýr seg um at menna báðar hesar hættir, so ferð fæst á búskapin. Tann parturin av vinnupolitikkinum, sum serliga leggur dent á at økja framleidnið í einstøku vinnunum í búskapinum, er mikropolitikkurin, ið leggur dent á móguleikarnar fyri menning av einstaka virkinum og einstaka starvsfólkinum.

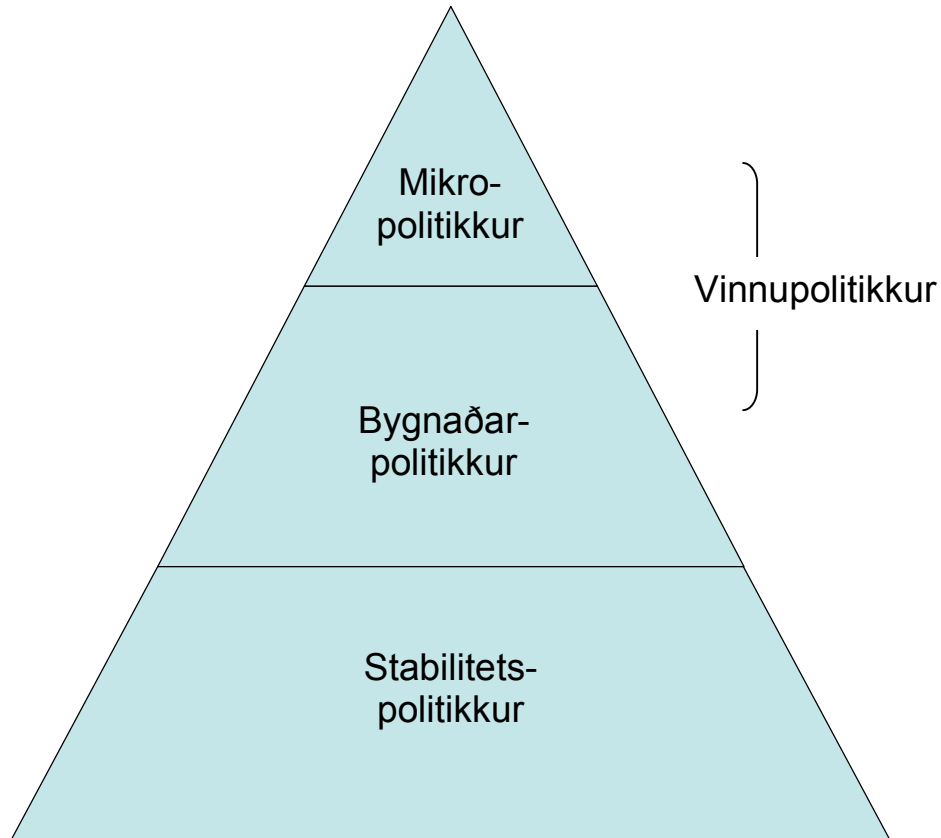
Tann parturin av vinnupolitikkinum, sum skal tryggja, at virkseimið í mest framleidnu vinnunum verður økt, samstundis sum virkseimið í minni framleidnum vinnum minskar, verður róptur bygnaðarpolitikkur, ið leggur størstan dent á yvirskipaða bygnaðin ella struktúrin. Hóast bygnaðarpolitikkurin serliga leggur dent á yvirskipaðu struktúrnar, hevur hann tó eisini ávirkan á framleidnið í einstøku vinnugreinunum.

Støðið undir vinnupolitikkinum er stabilitetspolitikkur. Hesin verður vanliga ikki roknaður sum partur av vinnupolitikkinum, men hevur tó stóran týdning, tí um grundarlagið undir vinnupolitikkinum ikki er í lagi, er torført at fáa vinnupolitikkin at virka eftir ætlan. Við stabilitetspolitikkinum tryggjar politiski myndugleikin búskaparligt støðufesti, ið er gróðrarbotnur undir marknaðarbúskapi og kappingarførum vinnulívi. Lág inflasjón, lítil almenn skuld og stöðug gjaldoyravíðurskifti eru grundarsteinarnir í stabilitetspolitikkinum, og amboðini eru fíggjar-, gjaldoyra- og pengapolitikkur. Í Føroyum umsitur landsstýrið fíggjarpolitikkin, meðan hini stýringssamboðini eru hjá Danmarks Nationalbank.

Í stabilitetspolitiskum víðurskiftum er ætlanin at reka varnan búskaparpolitikk fyri at skapa støðufesti fyri privatu vinnuna. Í vælverkandi marknaðarbúskapi skipar marknaðurin sjálvur tilfeingisnýtluna best, og skipað kapping skundar undir mestu virðisskapan. Í hesum høpi er leikluturin hjá politiska myndugleikanum at tryggja ein marknaðarvinnarlígan bygnað.

Landsstýrið má tí bera so í bandi, at búskapurin er stabilur, tí stór sveiggj, t.d. í inflasjónini, skaða íløguhug og íløgustøði á marknaðinum, hóast hann annars virkar væl.

Mynd 1: Vinnu- og stabilitetspolitikkur

Ein høvuðstáttur í bygnaðarpolitikkinum er at tryggja, at framleiðslumiðlarnir, t.e. arbeiðsmegi, kapitalur og náttúruútlifeingi, hava røttu eggjanina til at flyta úr minni framleidnu vinnunum yvir í mest framleidnu vinnurnar. Ein aðalregla í bygnaðarpolitikkinum er tí at beina av vegnum forðingar fyri, at framleiðslumiðlarnir velja at flyta til tær vinnur, har teir framleiða mest virði. Ásannað verður, at ein marknaðarbúskapur, sum er skipaður við røttu karmunum, heruppií neyðugum sosialum skipanum, skal vera drívmeigin í føroyska búskapinum.

Hóast ein vælverkandi marknaðarbúskapur er grundarlagið undir vinnupolitikkinum, kann tað tó koma fyri, at brek eru í einum marknaði, t.d. hjáárin, monopol og vantandi kunnleiki. Tá kunnu landsstýri og løgting gera vinnupolitisk inntrev í marknaðarbúskapin. Ítøkiligt dømi um eitt slíkt brek er, at umhvørvisdálking frá einum virki minskar um framleidnið hjá einum alivirki nærhendis ella er til skaða fyri heilsuna hjá fólki í økinum. Í slíkum føri eigur landið at royndu at forða fyri negativum avleiðingum av hesum fyri samfelagsbúskapin. Onnur dømi eru

undirstøðukervið og útbúgving, har ið marknaðurin ikki av sær sjálvum kann væntast at føra til eitt nøktandi støði.

Samanumtikið er bygnaðarpolitikkurin grundaður á trýggjar meginreglur:

- Vælvirkandi kapping í einum opnum búskapi.
- Eins viðgerð av øllum vinnum.
- Vælvirkandi undirstøðukervi, bæði sosialt, útbúgvingarliga, tøkniliga og fysiskt.

Mikropolitikkur er annar týðandi táttur av vinnupolitikkinum, sum eisini hevur sum mál at økja framleidnið. Ein hagfrøðilig staðfesting hjá OECD vísir, at livistøðið í einum landi er neyvt tengt at støðinum á nýskapan, t.e. hvussu væl borgarar og vinna duga at menna og taka í nýtslu nýggjar vørur, tænastr, mannagongdir og tøkni. Nýskapan hevur ein týðningarmiklan leiklut í búskaparvøkstri, og mikropolitikkurin snýr seg serliga um at tryggja, at karmarnir um nýskapan eru so góðir, sum til ber. OECD hevur staðfest, at gróðrarbotnurin undir nýskapan í einum samfelag er ávirkað av ymsum vakstrardrivum, har tey týðningarmestu eru KST (kunningar- og samskiftistøkni), íverksetan, vitanarspjaðing og betri starvsfólkanýtsla.

Fremsta uppgávan er at leggja til rættis góðar karmar og seta í verk ítøkilig tiltøk fyri, at hesi vakstrardriv kunnu fáa nýskapanina í Føroyum at mennast, so verandi vinnur verða meira nýskapandi, og at nýggjar vinnur kunnu spretta burtúr.

Í hesum vinnupolitikki verða lagdar fram ætlanir fyri, hvussu nýskapanin í føroyskum vinnulívi kann mennast, heruppi ætlanir fyri íverksetan, vitanarspjaðing og KST-nýtslu. Betri starvsfólkanýtsla er fyrst og fremst ein uppgáva hjá virkjnum sjálvi at menna.

Samanumtikið kann sigast, at støðið undir einum vælvirkandi vinnupolitikki er stabilitetspolitikkurin, sum skal vera í lagi. Grundað á hetta stabila støðið verður ein vinnupolitikkur rikin, har bygnaðarpolitikkurin skipar vælvirkandi marknaðir og undirstøðukervi, og har mikropolitikkurin skapar bestu karmarnar fyri nýskapan í føroyska vinnulívinum.

Heldur enn at seta í verk spjødd vinnupolitisk tiltøk er málið at samskipa vinnupolitisk átøk tvørtur um ymiskar sektorar, so hesir virka sum ein heild. Tað er torført at økja munandi um framleidnið uttan samstundis at hava ein vælvirkandi vinnuligan bygnað. Somuleiðis er neyðugt við einum aktivum politikki at menna førleikar og móguleikar hjá virkjum og privatpersónum, tá kappingin harðnar. Niðanfyrir verða lagdar fram vinnupolitiskar ætlanir, sum skulu skapa ein sunnan vinnubygnað, soleiðis at fyrítøkur og starvsfólk eru før fyri at kappast á alsamt meira globalum marknaðum.

2. Bygnaðarpolitikkur

2.1. Arbeidsmarknaður

Flytførið skal økjast – eftirútbúgving styrkjast

Um starvsfólk og fyrítøkur skulu hava góð tillagingarevni, er neyðugt, at starvsfólkini eru flytfør, t.e. at tað ikki er ov trupult ella tungt hjá fólki at skifta arbeiði, hvørki millum ymisk virki, ymiskar vinnugreinar ella ymisk øki í landinum. Arbeidsloysistryggingin (ALS) gevur fólki eina ávísa fíggjarliga trygd í tíðarskeiðum, tey ikki hava arbeiði, og sostatt eitt gott støði at leita sær eftir nýggjum arbeiði. Arbeidsávísingin hjá ALS ger, at arbeiðstøk fólk kunnu flyta hagar, sum størv eru at fáa. ALS bjóðar eisini arbeiðstøkum fólki førleikamenning, ið er grundað á styttri skeið.

Arbeiðstøk fólk eiga í størri mun enn í dag at fáa tilboð um førleikamenning og umskúling og at verða stuðlað at brúka teir útbúgvingarmøguleikar, ið eru, soleiðis at tey hava bestu móguleikar aftur at gerast ein virkin partur av arbeiðsmegini. Tað er tó fólkið sjálvt, sum ger av, um tað vil fara undir at nema sær eina førleikagevandi útbúgving, og tí er tað eisini umráðandi, at tað veruliga er móguligt hjá arbeiðstøka fólkinum at fara undir eina slíka útbúgving. Virkast skal fyri at seta skipan í verk, har arbeiðstøkt fólk, ið fer undir eina førleikagevandi útbúgving í avmarkað tíðarskeið, fær eina upphædd útgoldna, sum er ájovn við arbeidsloysisstuðulin. Fyri at tryggja, at skipanin fer at virka fyri tey, sum tørva umskúling og førleikamenning, eigur hon í størsta mun at galda fyri arbeiðstøk omanfyri ávísan aldur.

Harumframt er neyðugt við serligum átaki til tess at menna arbeidsførleikan fyrst og fremst hjá ófaklærdum, við at tey kunnu fáa høvi at fara á arbeidsmarknaðarskeið við farloyvisendurgjaldi. Hetta kann gerast við, at serlig skipan fyri arbeidsmarknaðarútbúgvingar verður sett á stovn fyri allan arbeidsmarknaðin.

Fyri at flytføri skal gerast betri millum ymisk øki í landinum, hevur tað týdning, at samferðslumøguleikarnir eru góðir, so at fólk hava høvi at pendla ímillum heim og arbeiðspláss. Víst verður í hesum sambandi til brot 2.10., sum viðger undirstøðukervið. Eisini er týðningarmikið, at móguleikarnir hjá fólki at skifta bústað eru góðir, t.e. at ein góður og fjølbroyttur húsa- og íbúðamarknaður er til staðar, og at góðir móguleikar eru fyri barnaansing og skúla. Tað eru serliga kommunurnar, sum umsita hesi økini, men uppgávan hjá landsmyndugleikunum er at tryggja, at lóggávan ikki forðar fyri, at hesar skipanir eru vælvirandi.

At arbeiðsmegin ikki bert kann flyta innanlands, men eisini ímillum lond, hevur stóran týdning, tí hetta gevur arbeiðsmegi og fyrítøkum betri førleika at laga seg til marknaðin. Í dag hevur arbeiðsmegin frítt at fara millum Norðurlond, men ætlar landsstýrið at taka upp samráðingar við ES um tey fyra frælsini, t.e. at arbeiðsmegin eisini skal hava frítt at fara millum Føroyar og ES. Eisini er umráðandi at hava eina smidliga skipan, tá umræður at veita skikkaðari útlenskari arbeiðsmegi arbeiðsloyvi í Føroyum.

- Ætlanin er at seta skipan í verk, sum í eitt avmarkað tíðarskeið ger tað móguligt hjá arbeiðstøkum fólki, ið ynskja at nema sær eina førleikagevandi útbúgving, at fáa útgoldið eina upphædd, sum er ájovn við arbeidsloysisstuðulin, meðan tey eru undir útbúgving.

- Ætlanin er at menna skipan at styrkja arbeidsfórleikan hjá fyrst og fremt ófaklærdum við arbeidsmarknaðarskeiðum við farloyvisgjaldi.
- Gera smidliga skipan fyri avgreiðslu av arbeidsloyvum til útlendingar.

Loysa trætumál skjótari

Í Føroyum eru ikki serligar arbeidsmarknaðarættrarreglur at loysa trætumál og spurningar um sáttmálabrot skjótt, og er hetta ein trupulleiki fyri samfelagið.

Lógin um seming er eisini gomul og ótíðarhóskandi, og hon fevnir bert um partar av arbeidsmarknaðinum.

Í samráð við partarnar á arbeidsmarknaðinum er tí nevnd sett at gera uppskot til skipan at loysa trætur á arbeidsmarknaðinum, so skjótt tær koma í. Harumframt skal nevndin gera uppskot til nýggja lóg um seming, ið skal fevna um allan arbeidsmarknaðin og hóska til nútíðar føroyska arbeidsmarknaðin og siðvenju.

- Skipan verður sett í verk at loysa trætur á arbeidsmarknaðinum í sáttmálaskeiðinum.
- Somuleiðis verður nýggj semingslóg fyri allan arbeidsmarknaðin sett í gildi.

Arbeidsmarknaðareftirlønarskipanir

Í Føroyum – eins og í londunum kring okkum – gerast fólk eldri. Skulu tey hava eitt sømiligt livistøði í eftirlønarárum krevst, at tiltøk verða gjørd fyri at tryggja hetta.

Tí er neyðugt at fremja ein pensjónsreform, har ein komandi pensjónsskipan skal hvíla á trimum sulum: Fólkapensjónini, Samhaldsfasta og eini eftirlønarpásparring eftir avtalu millum løntakarar og arbeidsgevarar.

Umframt kravdu skipanina er tað frítt hjá øllum at spara meira saman. Eisini eiga skipanir at vera, ið tryggja smidliga frágongd frá arbeidsmarknaðinum, bæði undan og aftaná 67 ára aldur.

Til tey, sum av ymsum orsøkum ikki eru før fyri at spara saman á arbeidsmarknaðinum til eina sømiliga tilveru sum pensionistar, eigur landið at gera ella varðveita skipanir so sum fólkapensjón og Samhaldsfasta Arbeidsmarknaðareftirlønargrunnin.

- Persónlig arbeidsmarknaðareftirlønarskipan skal gerast, sum skal samvirka við skipanir so sum fólkapensjón og Samhaldsfasta Arbeidsmarknaðareftirlønargrunnin.

2.2. Kapitalmarknaður

Kapitalmarknaðurin fevnir um figging, trygging og virðisbrævamarknað. Ein vælverkandi kapitalmarknaður við virknari kapping á øllum økjum er ein avgerandi fortreyt fyri, at livistøðið hjá føroyskum borgarum verður eins høgt og í øðrum framkomnum búskapum. Hetta orsakað av tí stóra týðningi, ið góðar, fjøltáttaðar og bíligar tænastr á figgjar- og tryggingarøkinum hava fyri borgaran.

Harafturat kemur óbeinleiðis týðningurin fyri borgaran, at ein vælvirlandi kapitalmarknaður tryggjar, at virki og fyrítøkur fáa neyðugan kapital til nýlógur, og at hesar fyrítøkur kunnu fáa fígjartænasturnar eins góðar og bíligar sum aðrastaðni.

Fleiri avlagingar eru á kapitalmarknaðinum í Føroyum. Tryggingarmarknaðurin í Føroyum er ikki frælsur, tí sum meginregla er ikki loyvt føroyingum at tekna tryggingar uttanlands, eins og útlendsk feløg ikki kunnu fáa loyvi at reka tryggingarvirksemi í Føroyum. Hesar ásetingar avmarka kappingina á tryggingarmarknaðinum í Føroyum og skerja frælsi hjá vanligu føroyinginum og vinnulívnum at tekna tryggingar, har tað loysir seg best.

Ein avleiðing av nevndu avmarking fyri útlendsk tryggingarfeløg í lógini um tryggingarvirksemi er, at tey føroysku tryggingarfeløgini hava avmarkaðar møguleikar at fáa atgongd at reka tryggingarvirksemi uttanlands, eitt nú í ES/EBS-londum. Hetta kemst av, at lóggávan í nevndu londum loyvur einans útlenskum tryggingarfeløgum at reka tryggingarvirksemi, um tryggingarfeløg í ES/EBS hava somu atgongd at reka tryggingarvirksemi í viðkomandi landi.

Nærum øll tann føroyska eftirlønarsamansparingin verður sett í útlendsk virðisbrøv, m.a. orsakað av ílögureglunum í lóggávuni. Tað er serliga lógarkravið um, at pensiónssamansparing skal setast í virðisbrøv, sum eru skrásett á virðisbrævamarknaði, ið er ein forðing fyri, at peningur kann setast í føroysk aktiv. Í lötuni hava bert heilt fá føroysk partafeløg skrásett síni partabrøv á einum virðisbrævamarknaði. Eftirlønarsamansparingin er tí ikki tøk hjá tí føroyska vinnulívnum. Kannað verður, um lógin um tryggingarvirksemi eigur at verða broytt, soleiðis at lívstryggingarfeløg og eftirlønargrunnar í størri mun kunnu gera ílógur í óskrásett partabrøv, tó við atliti at váðanum, ið kann standast av hesum.

Realkredittur er ein fíggingarháttur, ið sum heild lítið er gjørt við í Føroyum. Lóggávan á økinum er gomul, men tað er tó ikki vist, at ein dagförd lóg eisini hevði havt við sær, at møguleikarnir fyri realkredittfígging mennast í framtíðini. Landsstýrið hevur tó sett sær fyri, at lógarkarmarnir skulu verða dagfördir, so tað ikki er nøkur forðing fyri slíkum virksemi frameftir.

Tær ítøkiligu vinnupolitisku ætlanirnar innan kapitalmarknaðarøkið fevna um hesi tiltøk:

Tryggingarøkið

- Tryggingarlóggávan skal dagførast og verða í samsvari við ES-lóggávu.
- Útlendsk tryggingarfeløg skulu fáa møguleika at virka í Føroyum og at bjóða føroyingum tænastur sínar. Hetta treytað av at føroysk tryggingarfeløg fáa javnbjóðis atgongd til útlenska marknaðin at reka tryggingarvirksemi í viðkomandi londum.
- Føroyingar fáa loyvi at tekna tryggingar uttanlands.
- Eftirlønarkapitalur skal meira enn higartil kunna setast í óskrásett virðisbrøv.

Fígjarøkið

- Realkredittlóggávan skal dagførast.

2.3. Skatta- og avgjaldspolitikkur

Skatta- og avgjaldspolitikkurin hevur ómetaliga stóran týdning fyri vinnulívið og fyri búskaparvøksturinn í einum landi. Nógvlond hava við góðum úrsliti miðvíst nýtt skattapolitikkinn til at menna sín búskap. Skattapolitikkurin kann nýtast sum eitt amboð at draga til Føroya virki og persónar, sum annars ikki høvdu valt at búseta seg her, eins og verandi vinnur verða mentar.

Skattareformur

Miðað verður ímóti, at skattatrýstið í Føroyum framvegis skal minka. Í hesum sambandi er neyðugt at leggja skattaskipanina um, so persónskatturin og skatturin á kapitali verður lækkaður, samstundis sum skattagrundarlagið verður breiðkað.

Í Føroyum er partafelagsskatturin lækkaður munandi seinnu árinum, og eigur partafelagsskatturin frameftir at lækka sum ein liður í einum generellum skattareformi, har atlit verða tikin at persón- og kapitalvinningskattinum eisini. Tað hevur týdning, at skatturin á løn og skatturin á kapitali, t.e. partafelagsskattur og skattur á vinningsbýti, er javnur. Miðað verður ímóti, at verandi partafelagsskattur upp á 20 % í stigum verður minkaður niður í 10 %.

Persónskatturin, og serliga marginals-katturin, hevur eisini stóran týdning fyri, í hvønn mun fólk verða eggjað til at økja um sína inntøku. Ætlanin er at minka persónskattin sambært ásetingunum í samgonguskjalinum.

- Framdur verður ein skattareformur, sum ber í sær eina lækking av persónskatti og partafelagsskatti, samstundis sum skattagrundarlagið verður breiðkað.
- Partafelagsskatturin verður stígvíst lækkaður niður í 10 %.
- Persónskatturin verður framvegis lækkaður sambært ásetingunum í samgonguskjalinum.

2.4. Generell vinnulógáva

Tað er týdningarmikið fyri føroyska vinnulívið, at grundleggjandi vinnuligu lógirnar – vinnuligu leikreglurnar – eru á sama stóði sum í londunum rundan um okkum. Hetta merkir ofta, at lógirnar skulu fylgja lóggávuni í ES, so nógvlund sum til ber.

Eisini kann tað hava stóran týdning fyri tær føroysku fyrirkomurarnar, at tær skula lúka somu treytir, sum settar verða fyrirkomurum aðrastaðni. Sama er galdandi fyri útlenskar íleggjarar ella útlenskar fyrirkomur, sum umhugsa at byrja virksema í Føroyum, at karmarnir og vinnuligu leikreglurnar eru kendar og vanligar.

Stig eru tí tikin til, at fleiri av grundleggjandi vinnulógunum verða endurskoðaðar eftir omanfyrinevnda leisti, m.a. ársroknskaparlógin og partafelagslógirnar, og at hesar lógir frameftir javnan verða dagfóðar, soleiðis at tær áhaldandi eru í samsvari við lóggávuna aðrastaðni.

- Ætlanin er at dagføra fleiri av grundleggjandi vinnulógunum, m.a. partafelagslógirnar og ársroknskaparlógina, so hesar fylgja altjóða standardum.

2.5. Einskiljing av almennum fyrítøkum

Tað almenna eigur eina røð av fyrítøkum, sum kappast við fyrítøkur við privatum kapitali. Hugsast kann, at tað almenna í ávísimum fòrum er tolnari eigari, ið ikki setur líka høg krøv til forrenting av eginognini sum ein privatur. Í øðrum lagi kann tað vera ógvuliga torført hjá almennum fyrítøkunum at fáa til vega kapital við at hækka eginpeningin, sum kann vera lættari við privatum ognarrætti. Eisini kann tað hava óhepnar avleiðingar fyri kappingina á einum øki, at tað almenna eigur eina ella fleiri fyrítøkur á marknaðinum.

Farið verður undir eina miðvísa einskiljingartilgongd. Heildarætlan er gjørd um fyrítøkur, ið samgongan er samd um at búgva til sølu komandi árinu. Somuleiðis er vegleiðandi tíðarætlan gjørd, sum vísir hvussu sölutilgongdin verður, herundir søluumfør.

Leysliga kann metast, at tað almenna kann frígera kapital komandi árinu svarandi til millum 4.000 og 6.000 mió. kr., alt eftir hvussu nógvur fyrítøkur verða einskildar. Við hesum kann roknast við, at söluinttøkur í sambandi við einskiljingar komandi 10 árinu í miðal fara at liggja um 500 mió. kr. árliga. Her er neyðugt at hava í huga, at slíkar söluinttøkur ikki eru at javnmeta við vanligu skatta- og mvg-inntøkurnar hjá tí almenna. Söluinttøkurnar skulu í høvuðsheitum brúkast til at rinda skuld niður (sambært samgonguskjalinum).

Landsstýrið hevur skipað leiðreglur um mannagongd í einskiljingarmálum. Við leiðreglunum hevur landsstýrið bundið seg til at røkka endamálinum at gera greiðan skilnað millum myndugleikauppgávur og uppgávur, sum hoyra vinnulívini til.

Í leiðreglunum verður somuleiðis lagt upp til einskiljingar, sum hava við sær, at brúkarááhugamál verða tryggjað. Hetta verður fyrst og fremst gjørt við at leggja einskiljing av einstøku fyrítøkunum soleiðis til rættis, at kappingartrýstið innan ávíst vinnuøki ikki minkar við einskiljing, men heldur økist. Eisini kunnu strategisk áhugamál hjá landinum tryggjast við einskiljingum.

Í triðja lagi binda leiðreglurnar landsstýrið at virka fyri sølu av almennum fyrítøkum, har allir áhugaðir partar fáa høvi at bjóða, og at selt verður til hægsta prís/marknaðarprís við teimum treytum ella teirri mannagongd, sum er neyðug fyri at tryggja samfelagsáhugamál, eitt nú at kappingin ikki minkar.

- Farið verður undir eina miðvísa einskiljingartilgongd. Heildarætlan er gjørd um fyrítøkur, ið samgongan er samd um at búgva til sølu komandi árinu.

2.6. Útbúgving

Ætlanirnar fyri útbúgvingarliga undirstøðukervið hava til endamáls at hækka útbúgvingarstöðið og at geva so nógvum borgarum ein so góðan útbúgvingarligan fòrleika, sum til ber.

Útbúgving er ein íløga í framtíðina. Umframt at seta pening og orku til útbúgvingina missur samfelagið framleiðsluna hjá tí lesandi, meðan viðkomandi er í útbúgving. Hinvegin fær samfelagið eitt meira skikkað arbeiðsavrik eftir lokna útbúgving, sum í flestum fòrum meira enn uppvigar ta íløguna, sum er gjørd.

Betri førleiki borgarans hevur vanligu hægri løn og tiskil hægri livistøði við sær. Útbúgving ger flytførið størri, og sostatt minkar arbeiðsloysisvágin. Útbúgving kann geva einum samfelag sosial og vísindalig frambrót.

Skal málið at gerast millum fremstu OECD-lond í 2015 verða rokkið, er neyðugt, at føroyingar í størri mun enn í dag fáa eina holla útbúgving. Hetta merkir, bæði at dygdin á undirvísingini skal betrast, og at ein størri partur av føroyingum fer undir víðari útbúgving.

Gongdin í dag er, at alsamt færri arbeiða sum ófaklærd, og at vitan fær ein størri týdning innan øll øki í búskapinum. Samstundis starvast alsamt fleiri í vitanartungum vinnum. Hetta er hent í so stóran mun, at tað í dag verður tosað um ein vitanarbúskap, har tað avgerandi fyri búskaparvøkstur er, hvussu samfeløg klára at framleiða, viðlíkahalda, spjaða og nýta vitan.

Tað er týdningarmikið, at útbúgvingarverkið fyrireikar næmingar og lesandi til ein alsamt meira altjóðagjörðan heim, har tað er ein fortreyt, at ein dugir at samskifta við fólk frá øðrum mentanum og við øðrum tungumálum. Ein styrkt undirvísing í fremmandamáli, serliga í enskum, og samstarvsskipanir við aðrar útbúgvingar- og granskingarskipanir kunnu vera við til at tryggja, at føroyingar ikki gerast eftirbátur á hesum økjum.

Frá einum vinnupolitiskum sjónarmiði eiga hesi atlit at verða raðfest frammaliga:

- Virkast skal fyri, at altjóðagerðin gerst ein natúrligur partur av undirvísingini og útbúgvingarskipanini. Allir skúlar skulu eggjast til at hava formligt samstarv við skúlar uttanlands, og frálæran í fremmandamáli, serliga enskum, verður raðfest hægri enn í dag.
- Hægri merkantilar útbúgvingar verða styrktar og knýttar at Fróðskaparsetrinum.
- Størri dentur skal leggjast á Ph.D. og vinnu-Ph.D. í samstarvi við føroyskt vinnulív.
- Útboðið av vinnurelateraðum framhaldsútbúgvingum verður ment.
- Samstarv millum Fróðskaparsetrið og komandi granskaraparkina verður skipað.
- Merkantili og samfelagsligi parturin í marítimu útbúgvingunum verður styrktur, so tær í størri mun kunnu brúkast uppi á landi eisini.

2.7. Náttúruutilfeingi

Náttúruutilfeingi fevnir her um alivinnu, kolvetnisvinnu, landbúnað og fiskivinnu.

Virkast skal fyri, at hesar vinnur skulu geva størsta avkastid, framburð og vælferð í fríari kapping, har trivnaður og umhvørvi verða raðfest ovarlaga. Fyritøkur við høgum framleidni forrenta lættari sínar kapitaliløgur. Tí mugu tær sleppa at kappast frítt og javnbjóðis um framleiðslumiðlarnar, ið sum frálíður gevur hægsta avkastid til samfelagið.

Uppgávan hjá tí almenna er at tryggja teir karmar, ið geva støðugt grundarlag undir vinnuligum framburði og búskaparligum vøkstri. Tí verður atgongdin til tilfeingið regulerað, so fiskastovnarnir verða troyttir burðardygt, at umhvørvið á alifirðum verður ikki ovbyrðað, og hagarnir ikki yvirskipaðir.

Alivinnan

Fyri at alingin skal geva sum mest avkast, mugu aliøkini verða regulerað sambært ásetingum í aliloyvum og í veterinerum og umhvørvis reglum.

Uppgávan við bygnaðarpolitikkinum er eftir givnum fyrirtreytum at leggja karmarnar so, at tey allýstu aliøkini kasta sum mest av sær, herundir at veitt aliloyvir verða gagnnýtt. Skipanin eigur eisini at elva til, at tey mest framleidnu virkini sleppa at umsita alitilfeingið. Kappingin millum virki eiga at verða avlagað sum minst, og virki við nýggjum aliloyvum mugu ikki fáa fyrimun í kapping móti virkjum, hvørs aliloyvi skjótt ganga út. Samsvar má eisini vera millum framleiðslutíð og staðbundnar íløgur yvir langa tíð. Hetta eru alt viðurskifti, sum verða reguleraði í alilógini, sum nú verður endurskoðað í síni heild.

Havandi í huga at aliumhvørvið má ikki ovbyrjast og skal umsitast lívfrøðiliga rætt, verður

- Alilógin endurskoða í síni heild, herundir við atliti til at tryggja at kappingin um framleiðslumiðlarnar verður javnsett, og hvussu brúksskylda verður tryggjað.

Kolvetnisvinnan

Landstýrið heldur, at karmarnir um kolvetnisvinnuna sum heild eru góðir og eru jaligar vónir um hesa vinnuna í Føroyum. Somuleiðis heldur landsstýrið, at kolvetnisráttalógin, sum er ein serskattaskipanin, er nøktandi. Harumframt er í skipanini krav um, at oljufeløg geva starvsfólki á føroyskum virkjum útbúgving og førleikamenning.

Landsstýrið heldur, at oljufeløgnum eiga at verða sett strong krøv tá um trivnað, mentan og umhvørvi ræður.

Landbúnaðurin

Búnaðarjærðin er frá gomlum býtt í óðalsjærð, sum er privat ogn og kann handlast frítt, og so kongsjærð og prestjærð, sum nú er ogn hjá tí almenna og verður rikin av festarum.

Øll landbúnaðarlóggáva verður nú endurskoðað.

- Ætlanin er at virka fyri, at landbúnaðurin verður mentur og lagaður til marknaðarbúskap.

Fiskivinnan

Fiskivinnan er høvuðsvinnan og skal hvíla í sær sjálvari uttan almennan stuðul. Fiskastovnarnir skulu gagnnýttast burðardygt, á vinnuligum grundarlagi og undir skynsøsum heildaratliti. Fiskivinnupolitiska uppgávan er at leggja karmar, so at ásettu fiskidagarnir og kvoturnar í føroyskum og fremmandum sjógvi geva vinnuni sum mest avkast – og harvið øllum samfelagnum.

- Landsstýrismaðurin í fiskivinnumálum hevur sett arbeiðsbólk at dagføra fiskivinnupolitikkinn. Hesin verður viðgjørdur serstakt tá arbeiðsbólkurin hevur handað landsstýrismanninum uppskot til dagførdan fiskivinnupolitikk

2.8. Matvøruøkið

Sum nevnt frammanfyri er alheimsgerðin ein av høvuðsorsøkunum til, at neyðugt er at hugsa nýtt og fremja nýggja vitan í verki. Tá tað snýr seg um matvøruøkið, eru ávís rák, sum ávirka handilin við matvørum.

Kappingin við láglønarlondini gerst størri, bæði um rávørun og um sølu av lidnum vørum á vanligu marknaðunum fyri føroyskar vørun. Kappingarparameturin er ikki bert prísur, men fevnir eisini um góðsku, brúkaravernd, sporføri og burðardygd.

Sambært SPS-avtaluni undir WTO (Heimshandilsfelagsskapurin) fáa tollgjöld alt minni týðning fyri altjóða handil við matvørum. Harafturímóti fara zoosaniter krøv at fáa ein alt størri leiklut fyri marknaðaratgeingi hjá føroyskum fiska- og akvakulturvørum. Hetta merkir, at føroyska matvøru- og veterinerlógávan viðvíkjandi eftirliti við sjúkum hjá alifiski, reinføri, góðsku, tilsetingarevnum, restkonsentratiónum, merking, sporføri og burðardygd v.m. má gerast sambært teimum reglum, sum eru galdandi í londunum, har vørunar verða seldar, t.e. serliga í ES.

Føroyski matvøru- og veterinerpolitikkurin eigur at verða lagaður soleiðis, at marknaðaratgeingi hjá føroyskum fiskavørum ikki verður skert, ella at forðingar eru fyri, at prísurin kann gerast so høgur sum møguligt.

Hvørji eru málini

Á matvøru- og veterinerøkinum verður sett sum mál at skapa karmar fyri, at fiskivinnan og alingin kunnu mennast soleiðis, at tær eru støðugt kappingarførar á marknaðinum.

Til tess at røkka hesum málum er ætlanin:

- At fremja gransking, menning og nýskaparav ferðum, t.d. við at stovna granskarapark, har fyrirkomulag kunnu fara undir verkætlanir um nýggjar fiskavørun, gagnnýtan av hjávørum til matvøru- og heilivágsídnaðin, umframt nýtslu av biotøkni innan fiska- og akvakulturframleiðslu.
- At kanna hvussu ein matvøruútbúgving kann skipast í Føroyum. Útbúgvingin kann fevna um matvøruframleiðslu og -menning, umframt kokka- og tænaútbúgving.
- At útvega neyðuga orku og førleika til Heilsufrøðiligu Starvsstovuna, soleiðis at trygd fæst fyri, at føroyskar fiska- og akvakulturvørun eru á einum høgum reinførisstøði. Tí neyðugt er, at altjóða marknaðurin hevur fullkomið álit á okkara fyriskipanum innan økið.
- At útvega neyðuga orku og førleika til áhaldandi arbeiðið at dagføra regluverkið innan matvøru- og veterinerøkið og sostatt tryggja, at føroyskar fiska- og akvakulturvørun ikki verða forðaðar at sleppa inn á altjóða marknaðir orsakað av vantandi lóggávu.

Eisini verða sett stór krøv til fiska- og akvakulturfyrirkomulag, skulu omanfyri nevndu mál verða rokkin næstu 10 árin. Krøvini eru galdandi fyri øll lið í framleiðsluketuni frá fiski til marknað, og fevna tey um kapital, útbúgving, vørumenning, nýskaparav ferðum og at laga seg til broytingarnar á marknaðinum.

Seinastu tvey árin hevur ES nútímansgjørt reglurnar um eftirlit við matvørum – eisini fiskaframleiðslu. Ein nýggj føroysk matvøruleg eigur at samsvara við matvøru- og

reinførispakkan hjá ES, bæði fyri at tryggja útflutningin av fiska- og akvakulturvørum og fyri at veita føroyskum brúkarum í minsta lagi somu matvørutrygd sum brúkarum í øðrum framkomnum londum.

Nýggj vitan innan matvøru- og veterinerøkið og nýggjar altjóða reglur og standardar hava við sær, at menningin av reglunum er ein dynamisk tilgongd við dagføringum. Hesar treytir eiga at verða loknar, skulu føroyskar fiska- og akvakulturvørir hava marknaðaratgongd frameftir.

Kappingin við láglønarlondini

Virðið av fiska- og akvakulturvørum verður serliga avgjørt av, hvussu nógv know-how er í vøruni. Óvirkaður fiskur kann vera ein hávirðisvøra, um góðskan er framúr góð, og hann kemur úr sjónum og á borðið hjá brúkarinum so skjótt sum gjørligt. Í hesum føri er know-how serliga í marknaðarkunnleika og logistikki. Í øðrum førum kann know-how vera í tí háttinum, fiskurin verður tilvirkaður, ella í serligum eyðkennum og dokumentatiún, t.d. sporføri og burðardygd.

Á marknaðinum fyri standardvørum við lágum tilvirkingarstigi, t.d. flak, eru Føroyar fyri harðari kapping frá láglønarlondum. Trupulleikin er størri í teimum seinnu liðunum, t.e. fiskavirkingini, enn í fyrstu liðunum, t.e. aling og fiskiskapi. Um føroyskar fiska- og akvakulturvørir skulu vera kappingarførar á altjóða marknaðinum, má fara fram ein rationalisering og/ella produktmenning. Produktmenningin kann t.d. snúgvá seg um góðsku, feskleika, tilvirking, brúkaratrygd, sporføri, burðardygd v.m.

Uppgávan hjá landinum er at virka fyri, at fleiri ymiskar strategiir eru í at velja hjá virkjunum til tess at taka kappingina upp. T.d. kann ein útbygging av flogvøllinum bøta um móguleikarnar at útflyta feskan fisk, um tað verður hildið at geva størri nettovirði fyri virkið at fylgja hesi strategi.

Sertifisering

Seinnu árin hava stóru handilsketurnar lagt størri dent á burðardygd sum ein integreraðan part í “brandingini” av matvørum mótvegis kundunum og umhvørvisfelagskapum. T.d. hava Unilever og WWF í felag ment leiðreglurnar fyri burðardýggum fiskiskapi. Felagskapurin The Marine Stewardship Council (MSC) umsitur hesar reglur. MSC sertifiserar burðardygd viðvíkjandi einum ella fleiri fiskasløgum ella einstøkum fiskivinnufyrítøkum.

MSC hevur ikki enn gjørt reglur fyri burðardýggari aling. Ein sertifisering av burðardygd í føroyskari aling og í framleiðslu úr laks kann gerast ein kappingarfyrimunur sammett við hini laksafamleiðandi londini og í mun til aðrar fiskavørir og aðrar matvørir. Tó má tað vera alivinnan sjálv, sum metir um, hvørt hetta er ein fyrimunur ella ikki. Uppgávan hjá landinum er at tryggja, at almennu skipanirnar ikki forða fyri einari slíkari sertifisering, um ætlanin er at fylgja hesi strategi.

2.9. Vøru- og tænastræðumarknaður

Fyri at kunna hækka livistøðið hjá hinum einstaka í Føroyum er neyðugt við einum vælverkandi vøru- og tænastræðumarknaði.

Vinnupolitiska uppgávan á vøru- og tænastrarknaðinum er at leggja karmar fyri einari virknari kapping. Har ið ikki ber til at fáa eina virkna kapping, er uppgávan at gera eitt virkið eftirlit. Samstundis mugu atlit takast at brúkaratrygd.

Í altjóða høpi er vøru- og tænastrarknaðurin í Føroyum lítill, og tað, sum sermerkir ein lítlan marknað, er, at fáir útbjóðarar eru á hvørjum marknaði. Sum oftast er talan um duopol ella oligopol. Eisini eru vinnur við monopoli.

Hetta kann bera í sær, at lítill eggjan er til tillaging og effektivisering á marknaðinum. Ein marknaður við fáum fyrítøkum hevur ofta hægri brúkaraprísir enn neyðugt og gevur tí yvirnormalan vinning til verandi fyrítøkur.

Sjálvt í vælvirandi og stórum marknaðarbúskapum eru trupulleikar av fáum ráðandi fyrítøkum og sostatt avmarkaðari kapping. Tí eru kappingarlóg og kappingareftirlit komin inn í myndina. Somuleiðis krevur altjóðagjörði marknaðurin at vit seta í gildi marknaðarføringslóg.

Í einum lítlum marknaði sum tí føroyska kann vera trupult at fáa eina virkna kapping á øllum økjum, og júst av hesi orsök hevur eitt virkið kappingareftirlit stóran týðning hjá okkum.

- Ætlanin er at leggja uppskot um eina kappingarlóg fyri Løgtingið, sum seinni ætlast útbygd við ásetingum um m.a. samanleggingareftirlit (fusiúnseftirlit), at vit fáa somu leikreglur á kappingarøkinum sum flestu lond rundan um okkum, samstundis sum kappingareftirlitið verður styrkt.

Sama mvg fyri allar vøkur og tænastrur og bert vælgrundað eyka avgjöld

Meirvirðisgjald og avgjöld annars er ein háttur at útvega landskassanum inntøkur. Fyri at javnseta allar vinnur, vøkur og tænastrur og fyri at gera umsitingina av meirvirðisgjaldsskipanini lætta at umsita skal meirvirðisgjaldið, í tann mun tað ber til, vera tað sama á øllum vørum og tænastrum, og eiga sersømdir sum meginregla ikki at verða veittar.

Sum meginregla skulu eingi onnur avgjöld vera áløgd nakrari vinnu. Undantøk fara tó at verða gjörð fyri vøkur og tænastrur, sum ávirka umhvørvið og heilsuna hjá fólki. Fyri at geva fólki og fyrítøkum stundir at laga seg til broyttu umstøðurnar, verður hetta sett í verk yvir eitt áramál.

Almennur innkeypsportalur

Tað almenna er ein týðandi partur av vøru- og tænastrarknaðinum í Føroyum. Í 2003 keypti tað almenna fyri 833 mió. kr., og tískil hevur keypsatburðurin hjá tí almenna sera stóra ávirkan á kappingina og framleidnið á vøru- og tænastrarknaðinum.

Farið verður tí undir at gera reglur fyri alment innkeyp, sum tryggja proportionalitet (samsvar millum sett krøv og tað sum keypt verður), líka og rættvís viðgerð umframt gjøgnumskygni.

Talan hevur eisini verið um at seta á stovn ein almennan innkeypsportal, har alt alment keyp kann bjóðast út. Umboð fyri vinnuna hava víst á, at vantandi gjøgnumskygni, vantandi kapping, vantandi útboð frá tí almenna og vantandi samskipan eru trupulleikar við almenna innkeypnum.

- Reglur verða gjørdar um alment innkeyp.

- Kannað verður, um ein innkeypsportalur skal stovnsetast, har alt alment innkeyp oman fyri eitt ávíst virðið verður bjóðað út í fríari kapping.

Endamálið við innkeypsportalinum er ikki í fyrsta lagi at rationalisera tað almenna og sostatt minka um rakstrarútreiðslurnar, men at skapa kapping á vøru- og tænastráknadnum. Ein ágóði av kappingini verður tó helst, at almennu útreiðslurnar lækka.

Brúkaravernd styrkjast

Í Føroyum er eingin almennur stovnur, sum beinleiðis tekur sær av at veita brúkarum hjálp og kæruegleiðing í brúkaramállum. Bæði í Føroyum og í Íslandi er tó eitt brúkarasamtak, ið er ein sjálvstøðugur felagsskapur av brúkarum, sum viðger brúkaramál.

Avgjørt er at stuðla brúkarasamtakinum fíggarliga, so tað í størri mun verður ført fyri at veita brúkarum hjálp og kæruegleiðing og saman við vinnuni í Føroyum viðgera spurningar, sum hava týðning fyri brúkaraverndina. Tá henda skipanin hevur virkað í eina tíð, verður hon eftirmett og støða tikin til, um tørvur er á at gera broytingar í skipanini.

Lóggávan, sum regulerar viðurskifti brúkaranna, er umfatandi, og málsræði á hesi lóggávu er ikki samlað hjá einum landsstýrismanni. Økið fevnir m.a. um lóggávuna um keyp, borgsølu, brúkaraavtalur, umframt lóggávu um kapping og marknaðarføring.

- Ætlanin er at veita brúkarasamtakinum fíggarligan stuðul, so tað í størri mun verður ført fyri at veita brúkarum ráð og vegleiðing og at samstarva við vinnuna um brúkaraspurningar.
- Ætlanin er eisini at leggja uppskot um nýggja marknaðarføringslóg fyri Løgtingið.
- Ætlanin er at endurskoða alla lóggávu, sum regulerar viðurskifti brúkaranna.

2.10. Samhandil við úrheimin

Í einum lítlum samfelagi er neyðugt, at búskapurin er opin fyri at fáa ein munadyggan búskaparvøkstur. Handilsforðingar um landamørk hava størri árin á ein lítlan enn á ein stóran búskap. Uppgávan er tí at hava góðar handilssáttmálar við úrheimin og annars at avtaka forðingar fyri, at vøru og tænastráknad kunnu flytast um landamørk.

Handilssambandið við Evropeasamveldið hevur størstan týðning, tí ES er nærmarknaðurin hjá Føroyum, og Føroyar eru ein partur av Evropa. Skal búskapurin vaksa, er neyðugt at hava ein opnan búskap móttvegis ES. Í hesum sambandi er umráðandi, at spurningurin um okkara viðurskifti við ES verða tikin upp sum ein heild, tí tað oftast tekur langa tíð at viðgera hvørt mál serstakt millum Føroyar og ES.

Handilssáttmálin, ið vit hava við ES í dag, fevnir einans um vøruhandil. Talan er tó ikki um ein fullkomnan fríhandilssáttmála, tí bæði kvotur og tollur eru lögð á ávísar vøru úr Føroyum, meðan ES hinvegin stórt sæð hevur fría marknaðaratgongd til tann føroyska marknaðin. Hóast sáttmálin ikki fevnir um tænastráknad, eru í dag so at siga ongar forðingar á hesum øki. Kapitalur hevur frítt at fara, undantiknar eru tó fiskivinnan á sjónum í Føroyum og tryggingarvinnan. Arbeidsmegin hevur ikki frítt at fara, men Føroyar hava tó avtalu við Norðurlond um sínámillum frælsi fyri arbeidsmegina.

EFTA-londini hava avtalu við ES um tey fýra frælsini og annað samstarv. Harumframt hevur EFTA eisini avtalur við fleiri onnur lond. Fyri at gagnnýta fyrisingina hjá EFTA og fyri at kunna koma upp í avtalur, sum EFTA hevur gjørt, verður kannaður tann móguleikin, at Føroyar gerast limur í EFTA.

Á flogferðsluøkinum verður arbeitt fyri, at Føroyar verða partur av ECAA (European Common Aviation Area), sum gevur Føroyum móguleika at knýta seg í ein felags europeiskan marknað fyri flogferðslu. Soleiðis verða Føroyar væntandi partur av flogferðslumarknaðinum í ES og øðrum europeiskum londum, sum eru við í avtaluni. Útlit eru til, at skipanin kemur formliga í gildi 1. januar 2007.

- Landsstýrið ætlar at taka upp samband við ES við tí endamáli at viðgera móguleikarnar at gera eina avtalu við ES um tey fýra frælsini, soleiðis at Føroyar verða ein samrunnin partur av tí stóra felagseuropeiska marknaðinum.
- Kannaður verður móguleikin, at Føroyar gerast limur í EFTA fyri at koma upp í avtalur, sum EFTA hevur gjørt.
- Allar forðingar fyri samhandli, so sum tollur og onnur sergjöld, skulu beinast av vegnum.
- Arbeitt verður við at Føroyar verða knýttar at ECAA avtaluni og harvið verða partar av liberaliseraða flogferðslumarknaðinum hjá ES.

2.11. Samferðslukervi

Samferðsluætlan

Fysiska undirstøðukervið í Føroyum, t.e. serliga veganetið og ferjur, er sum heild væl útbyggt. Tá Gásadalstunnilin er liðugur, er koyrandi til allar bygdir í Føroyum, og tá Norðoyatunnilin á sumri 2006 er liðugur, eru 85 % av føroyingum bundnir saman í einum felags veganeti. Við teimum útbyggingum, sum kommunurnar ætla at fremja, er kapasiteturin á føroysku havnunum sum heild eisini nøktandi.

Tað er tí ein viðkomandi spurningur, hvør nytta fæst burturúr at halda áfram at gera íløgur í samferðslukervið. Væntast kann, at marginala nyttan av einari eyka íløgu í samferðslukervið sum heild er fallandi, og tá samferðslukervið innanlands er so mikið væl útbyggt, er serliga umráðandi at raðfesta rætt.

Allar íløgur, sum gera tað lættari, skjótari ella biligari at ferðast, økja um flytførið og samskiptið. Tað er eisini soleiðis, at tað bæði eru íløgur í samferðslukervið, sum geva eina rættiliga lítla nyttu í mun til kostnaðin, og verkætlanir, har samfelagið verður munandi ríkari, verða tær framdar.

Munadygg samferðsluráðlegging hevur stóran týðning, og ætlanin er at seta av neyðugu orkuna á Landsverki at arbeiða við nýggjari samferðsluætlan fyri Føroyar. Tað ræður um at arbeiða effektivt við fáum verkætlanum heldur enn at arbeiða seint við fleiri verkætlanum. Umframt at kostnaðurin av sjálvum arbeiðinum verður minni á henda hátt, verður rentukostnaðurin eisini minni, og borgarar og virki fáa skjótari ágóðan av íløguni.

Mett verður, at ein greið raðfesting, sum breið politisk semja er um, kann vera ein háttur at minka um talið á verkætlanum, sum eru í gongd.

- Nýggj samferðsluætlan fyri Føroyar verður gjørd. Miðað verður ímóti, at ætlanin er liðug ultimo 2006.

Raðfestar verkætlanir

Hóast vega- og havnaøkið sum heild er væl útbyggt, eru tó framvegis fløskuhálsar innan ávís øki, har tað loysir seg at bøta um viðurskiftini. Landsstýrið er samt um í hesum valskeiðnum at raðfesta ávísar størri útbyggingar, har íløgurnar veruliga gera mun.

Tað verður mett alneyðugt, at flogvøllurin verður útbygður skjótast gjørligt, so at hann kann taka ímóti størri og tyngri flogførum. Settur er ein embætismannabólkur við føroyskum og donskum embætisfólki at lýsa møguligar útbyggingar av floghavnini. Ætlanin er, at útbyggingarnar av Vága floghavn verða fíggjaðar við at niðurcapitalisera Íleggingargrunnin fyri Føroyar samsvarandi.

Tikið verður undir við, at undirsjóvartunnil skal gerast millum Skálafjørðin og Tórshavn sum ein verkætlan, har partafelag fær konsessiión frá landinum. Ferðsluforsagnirnar vísa, at tað ber til at fíggja íløguna 100 % við nýtslugjaldi, men tess lægri nýtslugjaldið er, tess størri verður samfelagsbúskaparliga avkastið av íløguni. Neyðugt verður at fremja ávísar avleiddar ílögur, orsakað av fasta sambandinum.

Umframt hesar báðar verkætlanir, er ætlanin eisini at raðfesta sambandið suðureftir frammarliga. Frágreiðing er skrivað, sum viðger møguleikarnar fyri føstum sambandi millum Streymoy og Sandoy, og er peningur játtaður til forkanningar. Í sambandi við arbeiðið at gera nýggja samferðsluætlan fyri Føroyar verður spurningurin viðgjørdur, nær farast skal undir hesa verkætlan. Tá avgerð verður tikin um tunnilin til Sandoyar, verður spurningurin viðkomandi, um siglast skal millum Suðuroy og Sandoy fyri at økja um títleikan á sambandinum.

- Flogvøllurin í Vágum skal útbyggjast, og ætlast útbyggingarnar at vera lidnar í 2010.
- Somuleiðis verður hildið áfram við kanningunum av einum framtíðar flogvølli í Føroyum.
- Landsstýrið tekur undir við, at undirsjóvartunnil verður gjørdur millum Skálafjørðin og Tórshavn.
- Kanningar av undirsjóvartunli til Sandoyar halda fram, og er ætlanin at fara undir hesa verkætlan skjótast gjørligt.
- Samferðsluútbyggingar verða annars framdar í samsvari við Samferðsluætlanina 2006.

Fígging av samferðslukervinum

Samferðsluíløgur eru søguliga vorðnar fíggjaðar við skatti, t.e. yvir fíggjarlógina. Hetta er ikki av tilvild. Tað eru góðar samfelagsbúskaparligar orsakir til at skattafíggja ílögur í undirstøðukervið. Tí tá íløgurnar er gjørd, kostar tað samfelagnum lítið eyka, um ein eyka persónur nýtir íløguna. Samfelagsbúskaparliga er tað tí skilgott ikki at taka nýtslugjald fyri at nýta íløguna. Tann fyrimunur, ið brúkarin fær av at nýta íløguna, er munandi størri enn tað sindrið, sum ein eyka brúkarin kostar landinum í sliti á undirstøðukervið. So leingi sum kapasiteturin á vegakervinum er nóg stórur, eigur tað tí at vera ókeypist at nýta veganetið.

Tann støðan, sum hevur tikið seg upp í nógvum londum seinastu áratíggjuni er, at skattatrýstið er vordið so høgt, at stjórnirnar í summum londum ikki hava hildið tað verið ráðiligt at hækka skattin enn meira fyri at fíggja størri ílögur í samferðslukervið. Tí er spurningurin um partvísa ella fulla brúkarafígging av stórum ílögum vordin viðkomandi, bæði í Føroyum og uttanlands,

eisini tí stjórnirnar hava mett tað vera sera trupult ella ógjørligt at skerja játtanina til onnur øki. Heldur enn at útseta íløgur í undirstøðukervið nógv ár orsakað av vantandi skattafiggingarmøguleikum, hava stjórnirnar valt næstbestu loysnina: at brúkarafiggja ávísar stórar íløgur í samferðslukervið.

- Ætlanin er at halda fast við meginregluna, at íløgur í samferðslukervið sum mest verða figgjaðar úr landskassanum uttan brúkaragjöld. Um talan er um stórar verkætlanir, har tað er trupult hjá landskassanum at figgja hesar, kann figging við støði í inntøkum frá brúkaragjøldum heilt ella partvíst koma upp á tal.

2.12. Orkuøkið

Atgongd til ódýra og tryggja orkuveiting hevur stóran týdning fyri vinnulívið. Samstundis hevur tað stóran samfelagsligan týdning, at orkunýtlan í so líttan mun sum gjørligt ávirkar staðbundna og alheims umhvørvið.

Í Føroyum er eingin orðaður orkupolitikkur ella nútímans lóggáva, sum samskipar virksemin í sambandi við framleiðslu, flutning og sølu av eli. Sitandi landsstýrissamgonga hevur sett sær sum mál at fáa hesar spurningar á politiska dagsskrá, og er ein arbeiðsbólkur settur at arbeiða við spurningunum. Afturat arbeiðsbólkinum er settur ein hoyringsbólkur at veita fakligan serkunnleika og til at umboða samfelagslig og vinnulig áhugamál í arbeiðinum.

Endamálið við arbeiðinum er at orða uppskot til yvirskipaðan orkupolitikk og elveitingarlóg. Dentur verður lagdur á, at framtíðar orkuútbygging fer fram á ein umhvørvisvarligan hátt, at varandi orkukeldur verða gagnnýttar sum mest, at orkusparandi tiltøk verða framd, og at gransking og royndarvirksemin innan tey øki, sum orkupolitikkurin fevnir um, verða stimbrað.

Arbeiðið við at orða ein orkupolitik og elveitingarlóg verður væntandi liðugt á sumri 2006. Fyrsta ávegisfrágreiðingin varð latin landsstýrismanninum í vinnumálum á heysti í 2004 til politiska viðgerð. Seinna ávegisfrágreiðingin verður væntandi liðug í ár.

- Orðaður verður ein orkupolitikkur, og karmarnir um elframleiðslu verða dagfærdir við nýggjari elveitingarlóg.

3. Mikropolitikkur

3.1. Nýskapan – fyra vakstrardriv

Ein vælskipaður bygnaðarpolitikkur er ein fortreyt fyri búskaparvøkstri í einum landi. Búskaparvøksturinn er í stóran mun tengdur at, hvussu góðar fortreytirnar eru fyri nýskapan (innovatión).

Nýskapan er, tá eitt virki mennir ella tekur í nýtslu eina nýggja vøru, tænastu, mannagongd ella tøkni ella ein nýggjan hátt at marknaðarføra, sum gevur fyrítøkuni ein fyrimun í kappingini við aðrar fyrítøkur. Nýskapan kann eisini vera, tá eitt nýtt virki verður sett á stovn, sum framleiðir vørum ella tænastum, sum ikki eru framleiddar í samfelagnum áður. Felagsnevningarin fyri nýskapan er sostatt at framleiða øðrvísi og betri enn fyrr.

Tvær yvirskipaðar nýskapanarstrategiir eru at fylgja í einum samfelagi. Tann fyrri er ein granskingardrivin strategi, har granskingarúrslit um nýggja vitan ella tøkni verða handilsgjørd, so tey fáa eitt búskaparligt virði. Í hesari strategiini verður denturin lagdur á gransking, vitanarspjaðing og sambandið millum granskingarumhvørvíð og vinnuna.

Tann seinna er ein marknaðardrivin strategi, har dentur verður lagdur á nýggjar samansetingar av verandi tøkni, tillagingar av vørum og tænastum, so tey betri kunnu lúka tann tørv, sum marknaðurin hevur, og at finna nýggjar marknaðir fyri vørunar ella tænasturnar, sum virkini framleiða. Denturin verður í hesari strategiini lagdur á marknaðarkunnleika, og hvussu einstøku fyrítøkurnar skapa bestu karmar fyri iniciativi, førleikamenning og skjótum broytingum í framleiðsluni.

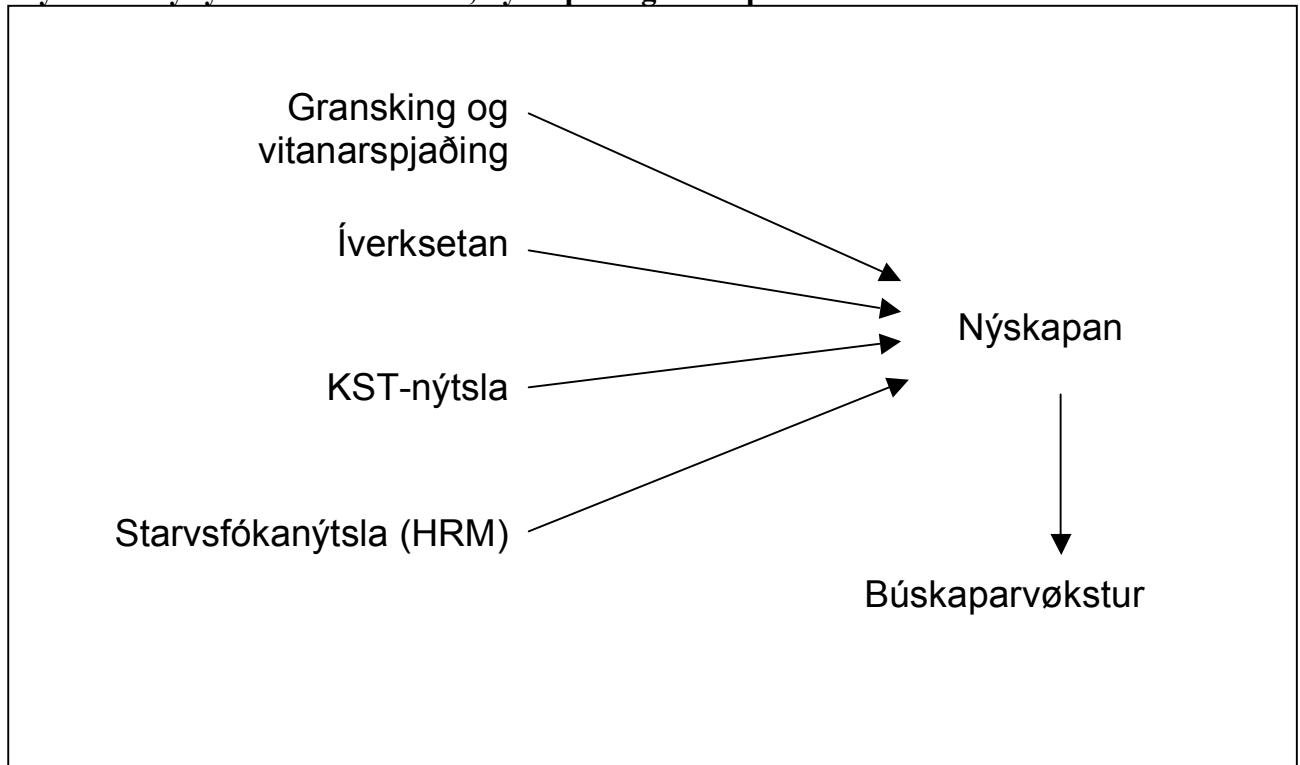
Tað ber til at velja at fylgja aðrari av hesum strategium, men vanligi fæst besta úrslitið, tá ein kombinatión av hesum báðum strategium verður nýtt.

Í tráð við hesar báðu yvirskipaðu nýskapanarstrategiir hevur OECD eyðmerkt fyra sonevnd vakstrardriv, sum eru gróðrarbotnurin undir nýskapan í einum samfelagi. Hesi eru:

- Gransking og vitanarspjaðing
- Íverksetan
- KST-nýtsla
- Betri starvsfólkanýtsla (HRM)

Mynd 2: Tey fýra vakstrardrivini, nýskapan og búskaparvøkstur

3.2. Gransking og vitanarspjaðing

Sum víst á omanfyri, er gransking og vitanarspjaðing ein partur av gróðrarbotninum fyri nýskapan. Orsøkin til hetta er serliga tey hugskot, ið stinga seg upp í netverkum millum privatar fyritøkur og almennar stovnar, har fólk við m.a. vísindaligari bakgrund og tøkni-frøðiligum førleika á høgum støði starvast.

Granskarapark

Biotøkniliga granskingin í Føroyum, undir hesum eisini gransking innan matvøkur, fólkaheilsu (ílegugransking) og djóraheilsu, er øki, ið hevur stórar møguleikar, tá umræður at skunda undir m.a. nýtsluna av nýggjari tøkni. Í okkara grannalondum er staðfest, at virkseimið í flestu granskaraparkunum hevur givið skjótari og effektivari flutning av vitan frá hægri lærustovnum og øðrum granskingarumhvørvum til fyritøkur. Minni fyritøkur, ið ikki sjálvar ráða yvir tí neyðuga váðafúsa kapitalinum og know-how, fáa í serligan mun nytta av tí virkseimi, ið er í granskaraparkum. Tann aktivitetur, ið er í granskaraparkum, kann fevna um vitanarflutning og vitanarspjaðing, líka frá grundgransking, nýttari gransking, nýskapan, vørumenning og/ella ígongdsetan av nýggjum virkjum.

Til tess at skapa bestu karmar fyri vitanarspjaðing og gransking innan nevnda øki er ætlanin at:

- Seta á stovn granskarapark, ið skal hava sítt støði í tøkniligum granskingarvirkseimi, sum framleiðir og spjaðir vitan, tí granskarar og privatar fyritøkur samstarva og “búgva” í sama umhvørvum.

Í eini granskarapark kunnu lesandi og granskarar frá lærdum lærustovni, fyrítøkur og verkætlanir, í styttri ella longri tíð, leiga sær kanningarstovur og skrivstovur, har ið tey kunnu royna ella menna vitanargrunndað handilshugskot, og har ið tey hava atgongd til ymsar felags hentleikar. Tá ið handilshugskotið er liðugt ment, stovnsetur verkætlanin fyrítøkuna hjá sær uttan fyri granskaraparkina ella selur hugskotið til aðrar fyrítøkur. Nakrar verkætlanir menna seg til smáar fyrítøkur, ið verða verandi í granskaraparkini í longri tíð.

Tað yvirskipaða málið fyri granskaraparkina er at geva íkast til:

- At handilsliggeva granskingar- og kanningarúrslit.
- At fremja nýskapin í fyrítøkum.
- At menna sambond og samstarv millum gransking og vinnu.
- At menna nýggjar fyrítøkur.
- At draga nýggjar fyrítøkur til sín.

Vantandi kanningarstovuhentleikar og váðafúsar kapitalur í Føroyum eru tvær forðingar fyri sjaðing og nýtslu av biotækni í bæði nýggjum og longu stovnsettum fyrítøkum.

Stovnsetanin av eini granskarapark kundi virkað við til at brotið aðra av hesum forðingum niður. Ein treyt er tó, at neyðug figging fæst til vega, soleiðis at farast kann undir at byggja eina granskarapark, umframt at tað almenna figgjar eitt møguligt rakstrarundirskot, ið væntandi verður í fyrstuni. Tað verður tó miðað ímóti, at raksturin av granskaraparkini sum frá líður verður sjálfviggjaður.

Fyri at bróta seinnu forðingina er neyðugt, at tað almenna saman við privatum íleggjarum, peningastovnum, grunnum og øðrum venturekapitalfeløgum virkar við til, at gott grundarlag fæst fyri figging av teimum verkætlanum, ið skulu húsast í granskaraparkini. Sí eisini brot 3.3. um íverksetan.

Luttøka í altjóða granskingartiltøkum

Fyri at stimbra granskingina í Føroyum og møguleikarnar at skapa altjóða sambond millum granskarar og vinnulív er tað týðningarmikið, at Føroyar kunnu luttaka í altjóða granskingarsamstarvi.

Ætlanin er at:

- Føroyskar fyrítøkur skulu kunna taka lut í granskingar- og nýskapartiltøkum hjá ES á jøvnum fœti við aðrar evropeiskar fyrítøkur.

3.3. Íverksetan

OECD allýsir íverksetan (*entrepreneurship*) sum tann dynamiska tilgongdin, ið er at finna búskaparligar møguleikar, og á hesum grundarlagi at menna, framleiða og selja vørur og tænastr. Týðandi faktorar fyri íverksetan í einum samfelagi eru:

- Íverksetanarhugburður.
- Íverksetaraskipanir.
- Fíggingarmøguleikar.

- Skattlig viðurskipti.
- Greiðir lógarkarmar og reglur.
- Smidlig almenn fyrising.

Íverksetarahugburður

Hugburðurin hjá fólki um íverksetan og íverksetarar ávirkar, í hvønn mun fólk velja at gerast íverksetarar. Í summum londum verða fólk frá barnsbeini eggjað til at gerast íverksetarar, og roynt verður at geva fólki ein positivan hugburð til íverksetarar, sum verða lýstir sum fyrimyndir fyri onnur.

Um ein íversetarahugburður í størri mun enn í dag skal alast fram í Føroyum, er ein eyðsýndur móguleiki at byrja í skúlaverkinum. Tað kundi t.d. verið gjørt á tann hátt, at næmingarnir arbeiða við verkætlanum, har teir í praksis roynd seg sum íverksetarar, ella at teir arbeiða við skrivligum uppgávum, sum snúgva seg um íverksetan. Eitt dømi um hetta er European Business Game, sum miðnámsskúlarin í Føroyum eru við í, og “Ungt virki” hjá Handilsskúlanum.

Annað, sum hevur týdning, er, at hægri læri- og granskingarstovnar eru tilvitaðir um, at vitan kann handilsliggerast. Harumframt eigur at verða eggjað til, at fólk við hægri útbúgving skapa sær sín egna vinnuveg ella í størri mun sækja sær starv í vinnuni.

- Ætlanin er, at útbúgvingarverkið í størri mun enn í dag skal vera ein virkin partur at ala fram ein íverksetarahugburð í føroyska samfelagnum.
- Eggjað verður teimum við hægri útbúgving at skapa sær sín egna vinnuveg ella í størri mun sækja sær starv í vinnuni.

Íverksetaraskipanir

Ein spurningur, sum ofta verður viðgjørdur bæði uttanlands og í Føroyum, er, í hvønn mun tað almenna skal seta á stovn serligar skipanir fyri íverksetarar, og hvørjar hesar skulu vera. Serliga er tað spurningurin, í hvønn mun tað almenna skal stuðla íverksetarum fíggarliga, sum kjakast verður um. Fyrimunurin við slíkum stuðli er, at fíggarliga veikir íverksetarar fáa høvi at menna síni hugskot. Vandin við slíkum stuðli er, at hann kann virka kappingaravlagandi ella stuðla ódugnaskapi.

Fíggingartørvurin hjá íverksetarum eigur at verða nøktaður við sáð- og venturekapitalskipanum. Sí eisini brotið niðanfyrir um íverksetarafígging.

Uppgávan hjá tí almenna er sostatt serliga at lætta um móguleikarnar hjá íverksetarum at fáa atgongd til vitan, kapital og samstarvspartnarar og at tryggja, at tað ikki er ov tvørligt hjá íverksetarum at byrja sítt virksema.

Ætlanin er at:

- Ráðgeving innan íverksetan skal savnast á einum stað.
- Íverksetaranetverk skulu stovnst, har íverksetarar kunnu læra av hvørjum øðrum og skapa nýggj hugskot saman. Íverksetaranetverk skulu ikki bert vera lokalt, men eisini altjóða, so føroyskir íverksetarar fáa samband við íverksetaranetverk uttanlands.
- Skipaðir verða fysiskir karmar fyri íverksetaravirksemi nærhendis útbúgvingarstovnum í sambandi við, at hesir verða útbygdir.

Fíggjarmøguleikar

Ein fortreyt fyri íverksetaravirksemi er atgongdin til fíggjng. Skulu góð hugskot føra til íverksetaravirksemi, er ein neyðug fortreyt, at fíggjng er tøk til alla menningina av einum hugskoti og/ella einum virki. Almenna uppgávan er at menna og skapa karmar fyri einari samanhangandi fíggjngarskipan, har atgongd er til ódýra granskingar-, sáð-, venture- og peningastovnsfíggjng, umframt fíggjng gjøgnum ein virðisbrævamarknað.

Ofta eru fleiri ymisk sløg av fíggjng at finna í somu fasu í verkætlanini/produktmenningini. Eisini kann henda, at tað t.d. bara er peningastovnsfíggjng í einari verkætlan. Tað avgerandi er tó, at atgongd er til fíggjng av øllum fasum í einari verkætlan, tí um ávís fíggjngarsløg vanta, er vandi fyri, at fíggjngartørvurin hjá íverksetaranum ikki verður nøktaður. Royndir vísa, at peningastovnarnir ofta eru varnir við at fíggja virksemi, sum er nýtt og ókent, ella har long tíð gongur, frá tí at íverksetarin hevur tørv á fíggjng, til inntøkur kunnu væntast at koma frá virkseinum.

Váðafúsur kapitalur (sáð- og venturekapitalur) hevur tí ein serligan leiklut í sambandi við íverksetaravirksemi. Hetta er serliga galdandi fyri íverksetarar í vinnugreinum innan tøkni- og tæknifrøði, har tað mangan er torført at fáa pening til vega við vanligum bankalánnum. Atgongdin til váðafúsa og tolna fíggjng er tí í mongum førum avgerandi fyri, at íverksetarar kunnu koma í gongd við at menna síni hugskot.

Sáð- og ventureíleggjarar luttaka ofta aktivt í at fremja verkætlanirnar og hava í mongum førum betri grundarlag fyri at meta um vandar og møguleikar enn aðrir kapitalveitarar. Ein ventureíleggjari hevur ofta hollan kunnleika til organisatión, strategi og marknaðarføring. Hesin kunnleiki er nógv verður fyri ein íverksetara, sum tí kann konsentrera seg um sítt serliga øki.

Landstýrið kann ávirka útboðið av venturekapitali, fyrst og fremst við at tryggja sømiligar karmar, sum stuðla undir vælvirkandi fíggjngarmarknaðir. Harafturat kann landsstýrið tryggja, at t.d. skattareglur og fyrisitingarligar byrðar ikki eru so tungar, at nýggjar fyritøkur hokna undir byrðuni.

Ásannast má, at útboðið av fíggjngarmøguleikum í Føroyum ikki er nøktandi. Tí er ætlanin at virka fyri at fáa gongd á ein venturekapitalmarknað.

Ætlanir hesum viðvíkjandi eru at:

- Virka fyri at broyta viðtøkurnar hjá Framtaksgrunninum, so at grunnurin í størri mun enn í dag leggur seg eftir at gera íløgur í nýtt virksemi við tolnum og váðafúsum kapitali. Endamálið er at skapa gróðrabotn fyri, at vit aftan á eina tíð fáa fleiri nýggjar fyritøkur, eisini vitanargrunndaðar fyritøkur, sum skulu hava umstøður at handilsligera hugskot og granskingarúrslit.
- Samskipa stuðulsskipanir, sum landsstýrið varðar av, til tess at geva vinnuligum verkætlanum við handilsligum møguleikum lættari atgongd til kapital.
- Skapa góðar karmar fyri einum venturekapitalmarknaði og granskingar- og sáðkapitalgrunnum.

Vinnuframi

Landsstýrið vil virka fyri at stuðla føroyskum fyrítøkum at byggja upp m.a. framleiðslu av nýggjum vørum og tænastrum, menning av hávirðisvørum og -tænastrum og aðrari framleiðslu við stórum nývirði. Eitt vinnuligt nýlendi, sum eigur at stuðlast eru kreativu vinnurnar. Sum dømi kunnu nevnastr tónleikur, handverk o.a. Stuðul til nevndu øki verður veittur við vinnuframastrípan, sum m.a. stuðlar menning av:

- Nýggjum vørum og tænastrum.
- Telduforritum, kt-loysnum og kreativum vinnum.
- Nýskapandi verkætlanum.
- Sølufremjandi tiltøkum.

Skattlig viðurskifti

Skattastrípanin ávirkar í stórum áhugan hjá øðrum at seta pening í nýggjar fyrítøkur, serliga har váðin er stórus.

- Ætlanin er at gjøgnumganga skattligu karmarnar kring íverksetan og viðgera spurningin, um tørvur er á broyting í skattareglunum fyri venturefeløg, íleggjarar í venturefeløg og fyri virðisbrævaoptiónir til starvsfólk.

Smidlig fyrisiting

Eins og tað er av týðningi at skapa karmar við at gera lógir, kunngerðir og strípanir, sum hava týðning fyri vinnuliga umhvørvið, líka so týðningarmikið er tað, at stovnar landsins, sum umsita umrøddu reglur og strípanir, virka væl og smidliga, og at sum mest fæst burtur úr teimum játtanum, hesir stovnar fáa tillutað.

Harumframt er tað av størsta týðningi, at stovnarnir eru væl samskipaðir, soleiðis at fyrítøkurnar fáa eins boð, sama hvønn stovn sær fyrst vanda sær til. Tí eigur miðvíst arbeiði at verða sett í verk, so at fyrítøkur, har tað ber til, bert skulu vanda sær til ein myndugleika at fáa greitt síni viðurskifti. Ein miðvís talgilding av almennu fyrisitingini og samstarv millum viðkomandi myndugleikar fer at hjálpa í so máta.

Í hesum sambandi verður arbeiitt við at fyrireika eina samskipan av virkseminum hjá Menningarstovuni, Ferðaráð Føroya og Vinnuframastrípanum.

Havandi í huga tey fyri stóran part somu endamálini hjá hesum stovnum, verður kannað, hvussu teir kunnu verða samansjóðaðir og skapa eitt dynamiskt umhvørvi, soleiðis at bæði tað almenna og tað vinnulív, sum stovnarnir eru ætlaðir at menna, kunnu fáa sum mest burtur úr tí tilfeingi, hesir stovnar ráða yvir.

Nýggi samanastragdi stovnurin fer at hava eitt fjøltáttað samstarv við nógvar ymsar partar so sum vinnusamskipanir, einstakar fyrítøkur, íverksetarar, ymsu stjórnarráðini og stovnar teirra. Millum høvuðsuppgávurnar hjá stovninum verður:

- At birta upp undir nýskapan og íverksetan.
- Í samstarvi við aðrar myndugleikar at samskipa mannastragdir innan fyrisiting, sum hava týðning fyri íverksetarar.

- At ráðgeva um íverksetan og gera íverksetaraportal, har íverksetarar fáa svar upp á spurningar um at stovna fyrirøku.
- At marknaðarføra føroyskar vørur og tænastr og Føroyar sum eitt land at gera íløgur í.
- At menna ferðavinnuna í Føroyum og at marknaðarføra Føroyar sum ferðamannaland.

3.4. KST-nýtsla

OECD-kanningar vísa, at nýtslan av kunningar- og samskiftistøkni (KST) í einum samfelagi hevur stóran týðning fyri framleiðnið í búskapinum og sostatt eisini fyri búskaparvøksturinum.

Økt KST-nýtsla kann m.a. hava hesi positivu árin:

- Verandi vinnur gerast meira framleiðnar við at nýta KST til at effektivisera framleiðslu- og arbeiðsgongdir.
- Sambandið millum útbjóðarar og eftirspyrjarar av einari tænastr gerst lættari.
- Lættari verður at samanbera tilboð upp á vørur og tænastr.
- Møguleikar at marknaðarføra vørur og tænastr gerast sum heild øðrvísi og lættari.
- Økt KST-nýtsla økir um møguleikarnar at skapa netverk. Hetta hevur serliga týðning í vitanartungum vinnum.

Tað er vert at geva gætur, at tað er KST-nýtslan, sum er í fokus í hesum parti av virkisætlanum landsstýrisins, ikki bert KT-framleiðsla. Tó so, at ein økt KST-nýtsla í samfelagnum sum heild væntandi hevur positivar avleiðingar á KT-vinnuna eisini.

Semja er um, at tað almenna hevur stórar uppgávur, tá tað ræður um at menna KST-nýtsluna í Føroyum:

- At stuðla upp undir so vælverkandi marknaðir sum gjørligt við effektivari kapping millum útbjóðarar.
- At seta í verk tiltøk á teimum økjum, har marknaðirnir ikki av sær sjálvum kunnu væntast at eggja til optimala samfelagsbúskaparliga nýtslu av KST.
- At ganga á odda, tá tað snýr seg um at gagnnýta teir fyrimunir, sum KST gevur í framleiðslu av vørum og tænastrum.

Í hesum sambandi verður dentur lagdur á meginregluna í KT-vinnupolitikkinum um, at føroysk KT-virki skulu hava møguleika at bjóða seg fram, tá landið spyr eftir KT-tænastrum.

KST-undirstøðukervið er ein fortreyt

Tað almenna hevur í fyrstu syftu sum uppgávu at tryggja, at grundleggjandi undirstøðukervið er nøktandi, og í aðru syftu at tryggja, at tað almenna gagnnýtir møguleikarnar, sum nýggja undirstøðukervið gevur fyri at skapa virðir fyri brúkararnar og fyri alt samfelagið.

Fjarskiftismarknaðurin hevur stóran týðning fyri KST-nýtsluna í Føroyum. Tað, sum serliga hevur týðning fyri útbreiðsluna av KST, er, hvørjar KST-loysnir verða bjóðaðar fram, hvussu dekningurin av hesum loysnum er, t.e. hvussu stórir partur av fólkinum hevur atgongd til teknisku loysnina, og hvussu høgur prísurin er. Tess betri KST-loysnirnar eru, størri dekningurin er, og lægri prísurin er, tess betri eru fortreytirnar fyri einari stórar útbreiðslu av

KST og tískil móguleikanum fyri, at KST verður gagnnýtt av einstaklingum, virkjum og tí almenna.

Um samanbórið verður við OECD og ES, eru hagtølini fyri dekning, útbreiðslu, nýtslu og prísir á flestum økjum sambærilig við miðtalið fyri hesi lond undir einum, tó við einstøkum undantøkum. Um vit samanbera okkum við norðurlendsku grannalondini, sum eru millum fremstu lond í heiminum, tá tað snýr seg um at breiða út og nýta KST, eru vit tó sum heild nakað aftanfyri.

Av øllum teimum viðurskiftum, sum kann ávirka KST-útbreiðslu og –nýtslu, er kervisbygnaðurin helst týðningarmesti einstaki faktorurin. Fyri at tryggja virkna kapping á fjarskiftisøkinum er ætlanin at taka neyðug stig til at tryggja, at kappingin ikki verður avmarkað, tá Føroya Tele verður einskilt.

- Í sambandi við einskiljingina av Føroya Tele verður tryggjað, at javnbjóðis atgeingi til kervið verður fyri allar fjarskiftisveitarar, so kappingin á fjarskiftisøkinum verður virkin.

Breiðbandsøkið

Føroyar hava verið eftirbátur í mun til OECD-lond, tá tað snýr seg um útbreiðslu, nýtslu og prísir á breiðbandi, men seinasta árið hava stór framstig verið. Við breiðband er at skilja eitt internetsamband, sum ger tað móguligt at flyta stórar mongdir av dátú skjótt, sama um hetta fer fram tráðleyst ella um eina fasta linju. Í altjóða samanberingum er breiðband ofta skilmarkað sum samband við einari dátúflutningsferð á 128 Kbit/s.

Útbreiðslan av breiðbandi í Føroyum, roknað sum tal av internetsambondum í alt í mun til fólktalið, var við árslok 2004 góð 6 %, sum var nakað minni enn miðtalið fyri OECD. Tað er eisini munandi minni enn tey uml. 20 % í útbreiðslu, sum fremstu KT-londini í Evropa, eitt nú Danmark og Ísland, kundu vísa á. Seinasta árið er útbreiðslan av breiðbandi í Føroyum tó tvífaldað, so hon við árslok 2005 var uml. 12,5%. Tá havt verður í huga, at miðtalið á persónum í hvørjum húsarhaldi í Føroyum er væl hægri enn í grannalandum okkara, er tað sannlíkt, at tann parturin av fólkinum, sum hevur atgongd til breiðbandssamband, nærkast støðinum í grannalondunum. Hagtølini eru tó ikki nóg neyv til, at nøkur greið niðurstøða kann gerast um hetta.

Dekningurin av breiðbandi í Føroyum nærkast støðugt teimum 100 %, og so at siga allir føroyingar kunnu tí um stutta tíð fáa sær breiðbands internetsamband.

Hóast lækkandi prísir í 2005 er prísurin á breiðbandi í Føroyum enn nakað hægri enn í grannalondunum, og enn er ikki móguligt at tekna hald við *flatrate*, har prísurin fyri sambandið er óheftur av nýtisluni.

Ætlanin er at:

- Útbreiðslan av breiðbandshaldum í mun til íbúgvatalið við árslok 2006 skal vera í minsta lagi 18 %, og innan árslok 2008 skal útbreiðslan vera millum 5 tey bestu í OECD.

- Stimbra útbreiðsluna av breiðbandi við at broyta skattareglurnar, so arbeiðsgevarar kunnu gjalda alt ella part av breiðbandssambandi hjá starvsfólki, uttan at tað verður roknað sum skattskyldug inntøka hjá starvsfólkunum.
- Fylgja gongdini á breiðbandsmarknaðinum og taka neyðug stig, um marknaðarkreftirnar og verandi reguleringsamboð ikki føra til nøktandi útbreiðslu og prísir.

Umfatandi KST-ætlan

Fyri at stimbra nýtsluna av kunningar- og samskiptistøkni í øllum tí føroyska samfelagnum hevur landsstýrið sett sær hesi mál:

- Allir føroyingar skulu við árslok 2006 hava móguleika ókeypís at ognar sær eina talgilda undirskrift. Í minsta lagi 30 % av øllum føroyingum skulu hava útvegað sær talgilda undirskrift við árslok 2007.
- Størri dentur skal leggjast á at integrera KST í undirvísingina í fólkaskúlanum. Hetta verður tryggjað við:
  - at bøta um atgongdina til teldur við háferðar-internetsambandi í fólka- og miðnámskúlanum,
  - gjøgnum læraraskúlan at hækka KST-førleikan hjá nýggjum lærarum og skapa fatan fyri móguleikunum at nýta KST í undirvísingini,
  - eftir tørvi at skipa námsfrøðiliga KST-eftirútbúgving av verandi lærarum, og
  - at skipa so fyri, at tilfar og uppgávur á føroyskum verða tøkar á sentralum staði.
- Fyrireika verður føroysk KT-útbúgving á Master-støði, og arbeiðt verður víðari við at geva móguleika fyri ph.d.-lestri, móguliga sum vinnu-ph.d, har privat virki gjalda allan ella part av kostnaðinum.
- Almenna fyrisitingin skal miðvíst talgildast, so borgarar og virki kunnu avgreiða síni viðurskipti við tað almenna elektróniskt. Visiónin er, at føroyska fyrisitingin innan 2015 er millum fremstu lond í heiminum innan talgilda fyrisiting,

3.5. Betri starvsfólkanýtsla

Sum nevnt omanfyri er tað avmarkað, hvønn leiklut tað almenna kann hava, tá tað snýr seg um at menna starvsfólkanýtsluna í føroyskum virkjum. Tað er ábyrgdin hjá leiðslunum á einstøku virkjunum at seta starvsfólk, menna teirra førleikar og skipa arbeiðið á ein hátt, so starvsfólkini kunnu skapa størst móguligt virði fyri virkið og fyri seg sjálvi.

Uppgávan hjá landinum er serliga at tryggja, at fólk kunnu nema sær eina førleikagevandi útbúgving, og at útboðið av eftirútbúgvingum er nøktandi. Harafturat er tað ein uppgáva hjá tí almenna at ganga á odda, tá tað snýr seg um skilagóða starvsfólkanýtslu (Human Resource Management - HRM), og at tryggja, at lóggávan stuðlar upp undir skilagóða starvsfólkanýtslu í privatú vinnuni.

Ætlanin er at:

- Ganga á odda sum fyrimynd innan starvsfólkanýtslu.
- Tryggja eitt nøktandi útboð av útbúgving og eftirútbúgving í leiðslu, m.a. innan HRM.

4. At marknaðarføra Føroyar uttanlands

At marknaðarføra føroyskar vørur og tænastr og Føroyar sum eitt land at gera íløgur í.

Týðandi táttur í altjóðagerðini er, at lítið er, sum forðar arbeiðsmegi og kapitali at fara um landamørk. Býir og landaøki, ið geva arbeiðsmegi og kapitali góð kor, draga hesar framleiðslumiðlar til sín úr økjum, har korini ikki eru so góð. Hendan atdráttarmegin og kunnleikin um góðu korini gera, at alt meira virksema verður drigið til nýggju vakstrarøkini. Succes alir succes.

Øki sum Føroyar mugu tí gera meira burtur úr marknaðarføring av sínum fyrimunum enn tey øki, ið øll kenna atdráttarmegina frá. Endamálið við marknaðarføringini av Føroyum er sostatt at kveikja áhugan hjá útlenskari arbeiðsmegi og kapitali fyri vinnu- og vinningsmøguleikum í føroyska samfelagnum og í samvinnu við áhugaðar partar her á landi.

Útlensk arbeiðsmegi og kapitalur, sum koma til Føroyar, eru áhugað í góðum vinnu- og vinningsmøguleikum - frá fyrsta degi. Hesir framleiðslumiðlarnir kenna altjóða marknaðin, har úrslitið av teirra samvirkan gevur avkastið. Teir eru innovativir og kunnu hugsast at vilja brúka verandi møguleikar øðrvísi, enn verandi vinna í Føroyum hevur gjørt. Marknaðarføringin av Føroyum sum land at gera íløgur í eigur tí ikki bert at byggja á verandi vinnur, men fevna breiðari og vísa á karmar, sum samfelagið kann bjóða.

Fyri at eitt átak at fáa útlenskar íløgur til Føroyar skal eydnast, er neyðugt at:

- Meta um og menna vinnulívskarmarnar í Føroyum gjøgnum samskipti við útlenskar fyritøkur og stovnar.
- Framhaldandi at menna fatanina í Føroyum av, at útlenskar íløgur eru eitt gott og mennandi íkast til føroyska samfelagið.
- Framleiða tilfar, ið lýsir Føroyar á ein bæriligan, trúverdugan og positivan hátt.
- Kunna um Føroyar í útlondum og vísa á teir møguleikar, sum eru til staðar.

Føroyingar hava ivast, tá tað snýr seg um útlenskar íløgur, men broytingar eru hendar í føroyska hugburðinum. Hetta kemur til sjónar í lóg um aling og í uppskoti um lóg um ílegugransking. Politiskur vilji er til at fara undir at einskilja eitt nú Føroya Tele, Atlantic Airways og Føroya Banka, og er hetta eisini eitt gott høvi at gera vart við hesar og aðrar møguleikar at gera íløgur í Føroyum.

Ætlanin er at marknaðarføra Føroyar miðvíst uttanlands, serliga á hesum økjum:

- Einskiljing av almennum fyritøkum.
- Føroyar sum royndarøki fyri nýggjar KT-skipanir.
- Frálandavinna.
- FAS-skipanin.
- Aling og fiskavirking.
- Ílegugransking.
- Eitt skipasamskiptiskervi í Norðuratlantshavi.

Marknaðarføring av føroyskum vørum og tænastrum verður at halda fram í samstarvi við relevantu partarnar. Marknaðarføringin verður bæði ein generell marknaðarføring av Føroyum

gjøgnum mest virknu miðlarnar og ein marknaðarføring við meira miðvísnum tiltøkum, ið venda sær beinleiðis til møguligar íleggjarar.

At marknaðarføra og menna Føroyar sum ferðamannaland

Eitt gott ferðamannaland er eitt gott land at liva í. Hetta merkir, at í einum góðum ferðamannalandi eru samferðslu- og samskiftismøguleikarnir góðir, frítíðartilboðini eru mong og fjøltáttað, mentanarlívið er ríkt og virt, ansað verður eftir søgu og siðaarvi, og farið verður vandaliga um náttúru og umhvørvi. Her er trygt og gott at vera í vælskipaðum viðurskiptum við góðum og stimbrandi ítrivsmøguleikum.

Ferðafólk eru týðningarmikil fyri Føroyar, tí at:

- Tey bera altjóða samfelagið til Føroya.
- Tey eru við til at halda uppi og menna flutningsleiðir og gera flutningin betri.
- Tey gera Føroyar kendar í útheiminum.
- Tey skapa persónlig sambond millum fólk í Føroyum og uttanlands.
- Tey gera føroyingin varugan við virði í Føroyum, sum hann ikki gáar um sjálvur, og hetta mennir mentanina.
- Ferðavinnan skapar meira enn fýrafalt avleitt virkseml.

Menningin viðvíkjandi flutningi og kunningartøkni hevur elvt til, at ferðavinnan er heimsumfatandi, og at allur heimurin er ein felags marknaður, har alsamt fleiri lond bjóða seg fram sum ferðamál.

Vaksandi kappingin setir stór krøv til at marknaðarføra ferðamál. Hildið verður, at tað at vera sjónligur, fylgja við, nýta og vera frammarlaga at brúka kunningartøkni, er týðningarmikið fyri at standa seg í kappingini. Skipað samvinna er í nógvum londum millum tað almenna og vinnuna fyri at fremja marknaðarføring og vørumenning og til tess at tryggja, at vøkstur í ferðavinnuni hevur atlit at samfelagnum annars, t.d. atlit at náttúru og umhvørvi og at vera ein partur av frítíðarvinnuni á staðnum.

Menning og nýskapan í ferðavinnu kann snúgvá seg um at gera ferðavinnuumstøðurnar betri, menna nýggj ferðavinnutilboð, gera kunningar- og tænaustigið betri ella menna góðskustýringarskipanir, sum skulu tryggja kundunum dygd og upplivingar. Fyri at fjøltátta móguleikarnar fyri at fleiri flogfeløg bjóða seg fram á Føroyaleiðini og soleiðis stimbra um ferðavinnuna, eigur ferðaavgjaldið at verða avtikið

Ætlanin er at:

- Miðvísa menningin av ferðavinnuni og marknaðarføringin av Føroyum sum ferðamannalandi heldur áfram og við enn meiri orku komandi árin.
- Ferðaavgjaldið verður avtikið.
- Eyka fíggjarliga orkan til marknaðarføring kann fáast til vega á tann hátt, at landið játtar eina ávísa upphædd til marknaðarføring út um verandi játtan, og skulu pengarnir brúkast soleiðis, at Ferðaráðið saman við fyrirkomulag innvið ferðavinnuna kann fara undir marknaðarføringstiltøk, ið verða fíggjað helvt um helvt av pørtunum.

Føroyar vera væntandi við í sokallaða triðja loftferðslupakka, ið hevur ta avleiðing, at loftferðslan millum ES/EBS og Føroyar verður liberaliserað. Eisini er ætlanin, at flogvøllurin í Vágum verður útbygður. Bæði hesi tiltøkini kunnu hava við sær, at kappingin harðnar og prísirnir lækka, og skuldi tað økt um ferðingina til Føroyar.

5. Hagtøl

Tað eru serliga tvær orsøkir til at tað er umráðandi við dagførdum og álitandi hagtølum:

- 1) At kunna eftirmeta førða politikkin og skifta kós um neyðugt.
- 2) Sum stýringsamboð hjá vinnulívinum.

Landsstýrið hevur t.d. sett sær fyri við ítøkiligum tiltøkum at stimbra íverksetanina og KST-nýsluna fyri at gera gróðrarbotnin fyri nýskapan so góðan sum møguligt. Um vit ikki hava hagtøl á økinum ber illa til at meta, um ætlanir landsstýrisins hava haft ætlaðu ávirkanina, ella um tað er neyðugt at leggja á annan bógv. Eisini er tað umráðandi, at hagtølini eru fesk, tí torført er at stýra við støði í fleiri ára gomlum hagtølum.

Landsstýrið hevur í hesum sambandi sett sær fyri framhaldandi at menna heildarbúskaparligu hagtølini og roknskaparligu hagtølini um vinnurnar, so hesi verða betri og verða framleidd títtari komandi árin.

Eisini hevur landsstýrið sett sær fyri at framleiða betri hagtøl innan útbúgving, KST-nýtslu, íverksetan og nýskapan, so hesi hagtøl í nógv størri mun enn í dag kunnu nýtast sum stýringsamboð.

Somuleiðis er tørvur á eini fólkateljing fyri at fáa grundleggjandi hagtøl um arbeiðsmarknaðar-, útbúgvingar-, førleika-, bústaðar- og húsarhaldsviðurskiftir til vega.

- Ætlanin er at økja um orkuna hjá Hagstovuni, so hagtalsgrundarlagið verður betri, og í størri mun enn í dag kann nýtast sum stýringsamboð hjá tí almenna og hjá privata vinnulívinum.

6. Raðfesting av tiltøkum

Fyrisitingarliga og figgjarliga orkan er avmarkað, og tí er neyðugt at raðfesta ymsu tiltøkini. Við hesum atliti verður í fyrstu syftu valt at raðfesta hesi tiltøk á ávikavist bygnaðarpolitiska og mikropolitiska økinum:

Bygnaðarpolitisk tiltøk:

- Fara undir miðvísa einskiljingartilgongd.
- Dagføra generellu vinnulóggávuna, eitt nú kappingarlóg, ársroknskaparlóg og partafelagslógir.
- Havandi í huga at aliumhvørvið má ikki ovbyrjast og skal umsitast lívfrøðiliga rætt, verður alilógin endurskoða í síni heild, herundir við atliti til at tryggja at kappingin um framleiðslumiðlarnar verður javnsett, og hvussu brúkskylda verður tryggjað.

- Sum ein liður í endurskoðanini av fiskivinnupolitikkinum er arbeiðsbólkur settur at dagføra fiskivinnupolitikkin. Hesin verður viðgjørdur serstakt, tá arbeiðsbólkurin hevur handað landsstýrismanninum uppskot til dagførdan fiskivinnupolitikk
- Skattareformur skal lækka inntøkuskattin og partafelagsskattin, samstundis sum skattagrundarlagið verður breiðkað.
- Seta tiltøk í verk, sum hækka útbúgvingarstöðið, eftirútbúgvingarstöðið og seta tiltøk í verk sum menna arbeiðsførleikan hjá ófaklærdum.
- Lata tryggingarmarknaðin upp fyri umheiminum.
- Bøta um samferðslumøguleikarnar, m.a. við at útbyggja flogvøllin og annað sambært samferðsluætlanini 2006.
- At seta spurningin um eina EBS-líknandi skipan og limskap í EFTA á politiska dagsskrá.

Mikropolitisk tiltøk:

- At samskipa mannagongdir innan fyrisiting og ráðgeva um spurningar, sum hava týðning fyri íverksetarar.
- At marknaðarføra føroyskar vørur og tænastr og Føroyar sum eitt land hjá útlenskum fyrítøkum at gera íløgur í.
- At marknaðarføra og menna Føroyar sum ferðamannaland, heruppií at savna og málrætta skipanir, sum kunnu nýtast til hetta endamál.
- At stovna eina granskarapark.
- At styrkja verandi granskingargrunn og menna karmarnar um sáð- og venturekapitalgrunnar. Tað er ein partur av ætlanini at virka fyri at broyta viðtøkurnar fyri Framtaksgrunnin, so hann, meira enn nú, skal veita tolnan og váðafúsan kapital.
- At fremja miðvísu ætlanina, sum er gjørd fyri at menna KST-nýtsluna í Føroyum.
- Veita brúkarasamtakinum fíggarligan stuðul, so tað í størri mun verður ført fyri at veita brúkarum ráð og vegleiðing og at samstarva við vinnuna um brúkaraspurningar.

Tá tað snýr seg um at gera skipanir í sambandi við íverksetan og at marknaðarføra Føroyar sum íløgu- og ferðamannaland, eigur at verða miðað ímóti at gera hetta á so kostnaðareffektivan hátt sum gjørligt, t.d. eisini at nýta verandi skipanir á øðrvísi hátt. Soleiðis kann bera til at bøta um marknaðarføringina, uttan at útreiðslurnar vaksa ov nógv. Samstundis kunnu positivu avleiðingarnar koma hampiliga skjótt.

Stovnan av granskarapark og granskingar-, sáð- og venturegrunnum krevja munandi íløgukapital og nakað av peningi til rakstur, samstundis sum roknast kann við, at vinningur bert kemur sum frálíður. Tað kann tó ikki útløkast, at t.d. ílegugransking kann fáast í gongd innan alt ov langa tíð. Møguliga kunnu verandi grunnar, t.d. Framtaksgrunnurin og Vinnuframagrannurin, umskipast, heilt ella partvíst, til at virka sum granskingar-, sáð- og venturegrunnar.

Somuleiðis kunnu átøk at menna KST-nýtsluna í Føroyum krevja, at stórar íløgur verða gjørdar. Í nógvum førum kunnu tað vera verandi fyrítøkur, sum standa fyri íløgnum.